

Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích
Teologická fakulta

Diplomová práce

Etikoterapie a její možný přínos pro sociální práci

Autor práce: Bc. Šárka Schmidtmayerová
Vedoucí práce: doc. Michal Opatrný, Dr. theol.
Studijní program: Etika v sociální práci (PS)

2024

Prohlašuji, že jsem autorkou této kvalifikační práce a že jsem ji vypracovala pouze s použitím pramenů a literatury uvedených v seznamu použitých zdrojů.

V Českých Budějovicích 26. 3. 2024

.....
Schmidknechtová

Ráda bych touto cestou vyjádřila hlubokou vděčnost všem, kteří mě při psaní a tvorbě této diplomové práce neúnavně podporovali. Děkuji také mému vedoucímu práce doc. Michalu Opatrnému, Dr. theol., za jeho odbornost, trpělivost a cenné rady.

Obsah

Obsah	4
Úvod	6
1. Teoretická východiska sociální práce.....	8
1.1. Definice sociální práce.....	8
1.1.1. Osobnost sociálního pracovníka	9
1.2. Paradigmata sociální práce	10
1.3. Metody sociální práce.....	12
1.3.1. Individuální práce s klientem.....	12
1.3.2. Sociální práce se skupinou.....	12
1.3.3. Sociální práce s rodinou.....	13
1.3.4. Komunitní práce.....	13
1.4. Teorie sociální práce.....	14
1.4.1. Psychodynamické teorie	14
1.4.2. Humanistické a existenciální teorie	15
1.5. Etika sociální práce.....	16
2. Etikoterapie	18
2.1. Představitelé etikoterapie.....	18
2.1.1. Ctibor Bezděk	19
2.1.2. Vladimír Vogeltanz.....	20
2.2. Principy etikoterapie.....	20
2.2.1. Nižší přirozenost a vyšší Já.....	20
2.2.2. Léčba zlovyků	22
2.2.3. Výchova a nemoci dětí.....	25
2.2.4. Kritika vědy, medicíny a společnosti.....	27
2.2.5. Utrpení a smrt.....	28
2.3. Metody etikoterapie a etikoprevence.....	28
2.3.1. Metody podle Ctibora Bezděka.....	34
2.3.2. Metody podle Vladimíra Vogeltanze.....	35
2.4. Vnější postoj k etikoterapii a její kritika.....	38
3. Etikoterapie v sociální práci.....	41
3.1. Přínos etikoterapie pro sociální práci.....	41
3.1.1. Individuální práce s klientem.....	43
3.1.2. Práce se skupinami.....	44

3.1.3. Komunitní práce.....	45
3.2. Etikoterapie a sociální pracovníci.....	47
3.3. Možná rizika a dilemata.....	47
Závěr	51
Seznam použitých zdrojů	53
Abstrakt	57
Abstract.....	58

Úvod

V dnešní postmoderní individualistické společnosti dominuje převážně pragmatické a materialistické vnímání světa. Morální a spirituální aspekty bytí nejsou prioritou a ve své podstatě je smysl lidského života často redukován na bezduchý konzum. Zároveň se současná společnost začíná potýkat s výzvami, které již nelze ignorovat, jako jsou klimatické změny, zhoršování kvality potravin, znečišťování vody a ovzduší, chronické a nevléčitelné nemoci, ekonomická a energetická krize, polarizace společnosti a mnohé další. Tyto jevy mají jednoznačně globální dopad nejen na kvalitu života lidí, ale i na blaho celé planety. Je zřejmé, že se v lidech hlasitě ozývá touha současnou situaci změnit a navrátit se ke své skutečné lidské podstatě – k sounáležitosti a lásce. Vytváří se tedy, tlak změnit celkový úhel pohledu na řešení výše zmíněných komplexních problémů. Zmíněné výzvy bez pochyb dopadají na, tak již zatížená, ramena sociální práce. Etikoterapie vnímá člověka jako bio-psycho-spirituálně-sociální bytost. Jak již název napovídá, je to terapeutická metoda zaměřená na etické hodnoty, které jsou klíčem k harmonii a zdraví jednotlivce i celé společnosti. Cílem etikoterapie je uzdravení vztahu jedince k sobě samému, k druhým a k Bohu. Vizí etikoterapie je vytvoření láskyplné společnosti, kde je hlavním cílem vzájemné porozumění a rozvoj ducha.

Cílem této diplomové práce je zkoumat myšlenky, principy a metody etikoterapie a pokusit se najít možnosti a jak by tato východiska mohla být přínosná pro sociální práci. Zároveň pojmenovat případná rizika, která by se s jejím využitím mohla pojit.

Diplomová práce je koncipována do třech kapitol. V první kapitole jsou nastíněna teoretická východiska sociální práce v rámci hlavních principů, teorií a metod. Druhá kapitola je věnována tématu etikoterapie. Jako první se věnuji, jejím nejdůležitějším představitelům, otci etikoterapie MUDr. Ctiboru Bezděkovi a jeho hlavnímu pokračovateli MUDr. Vladimíru Vogeltanzovi. Následuje objasnění principů a metod etikoterapie spolu s jejími metafyzickými východisky. Nejdříve budou vysvětleny pojmy nižší přirozenosti a vyššího Já, které jsou pro Ctibora Bezděka výchozími principy pojetí člověka. Poté se zaměřím na podstatu etikoterapie a etikoprevence. Následně budou představeny další myšlenky a témata, kterých se etikoterapie dotýká, jako jsou výchova a nemoci dětí, kritika vědy a materialismu či význam utrpení a smrti. Dále popíši techniku etikoterapie, roli etikoterapeuta a hlavní léčebné a preventivní metody podle Ctibora Bezděka. Rovněž budou zmíněny metody, které používá Vladimír Vogeltanz. Poslední část druhé kapitoly se zaměří na vnější postoj a kritiku etikoterapie. Ve třetí kapitole se budu zabývat možným přínosem etikoterapie v sociální práci, a to jak z pohledu podpory klientů, tak i z hlediska osobního rozvoje sociálních pracovníků. Závěrečná část bude věnována potenciálním rizikům využití etikoterapie v sociální práci.

V rámci východisek v sociální práci vycházím primárně z Pavla Navrátila – *Teorie a metody sociální práce*, Oldřicha Matouška – *Metody a řízení sociální práce* a *Encyklopedie sociální práce* a Petra Fabiána – *Možná to jde i jinak: Teorie a metody v sociální práci*. Etikoterapie jako taková má poměrně úzký repertoár literárních a jiných odborných zdrojů. Stěžejními knihami, o které se v této práci opírám jsou dvě nejdůležitější díla Ctibora Bezděka: *Etikoterapie – Záhada nemoci a smrti* a *Etikoterapie II – Záhada nemoci a uzdravení*. Dále vycházím z trilogie knih Vladimíra Vogeltanze: *Co s doktorem – Cesta etikoterapie*.

1. Teoretická východiska sociální práce

První kapitola je zaměřena na objasnění základních principů, které definují sociální práci jako komplexní profesní oblast. V následujících podkapitolách se tedy věnuji definici sociální práce a osobnosti sociálního pracovníka. Následují paradigmatu sociální práce, konkrétně jsem se zaměřila na poradenské, terapeutické, reformní, vzdělávací paradigma, ale také na podporu a rozvoj funkčních prvků sociální komunity. Následně se věnuji základním metodám sociální práce, jako je individuální práce s klientem, práce s rodinou, práce se skupinou a komunitní práce. Mezi teorie sociální práce, které jsem se rozhodla zahrnout, patří psychodynamické, humanistické a existenciální teorie. V poslední části jsou nastíněna základní etická východiska, která sociální práci formují. Tato kapitola představuje opěrný bod pro pochopení a zkoumání etikoterapie v kontextu etablovaných východisek sociální práce.

1.1. Definice sociální práce

Z historického hlediska stejně tak jako společnost i sociální práce procházela a stále prochází neustálou transformací. Vyvíjela se od vzájemné solidarity v kmenech, rodině, sousedů, přes charitativní pomoc církve až po státem organizované organizace. V současnosti je sociální práce profesionální činnost, která je nástrojem sociální politiky státu, za účelem transferování zdrojů k potřebným. Existuje mnoho rozmanitých definic a názorů ohledně vymezení jejího předmětu, funkcí nebo cílů. Shodu ovšem teoretici nalézají v nutnosti komplexního přístupu k řešení sociálních problémů.¹

Jedna z velice oblíbených definic popisuje, že sociální práce je: „*Společenskovední disciplína i oblast praktické činnosti, jejímž cílem je odhalování, vysvětlování, zmírňování a řešení sociálních problémů (chudoby, zanedbávání výchovy dětí, diskriminace určitých skupin, delikvence mládeže, nezaměstnanosti). Sociální práce se opírá jednak o rámec společenské solidarity, jednak o ideál naplňování individuálního lidského potenciálu. Sociální pracovníci pomáhají jednotlivcům, rodinám, skupinám i komunitám dosáhnout způsobilosti k sociálnímu uplatnění nebo ji získat zpět. Kromě toho pomáhají vytvářet pro jejich uplatnění příznivé společenské podmínky. U klientů, kteří se již společensky uplatnit nemohou, podporuje sociální práce co nejdůstojnější způsob života.*“² Mezinárodní federace sociálních pracovníků vidí podstatu v tom, že: „*Profese sociální práce podporuje sociální změnu, řešení problémů v lidských vztazích a také zmocnění a osvobození lidí v zájmu zvýšení blaha.*“ Výstižná definice je také od Navrátila, který vysvětluje, že cílem sociální práce je mimo jiné: „*...podpora sociálního fungování klienta*

¹ Srov. ŠRAJER, J. *Etika a požadavek komplexnosti v sociální práci*, s. 82.

² MATOUŠEK, O. a kol. *Metody a řízení sociální práce*, s. 11.

v situaci, kde je taková potřeba buď skupinově, nebo individuálně vnímána a vyjádřena. Sociální práce se profesionálně zabývá lidskými vztahy v souvislosti s výkonem sociálních rolí (sociálního fungování).³ Sociální fungování zrcadlí schopnost člověka reagovat na nároky okolí. Zároveň také odráží i samotné požadavky prostředí. Životní situace člověka je tvořena individuální a specifickou kombinací faktorů (překážek a předpokladů). Faktory, které znesnadňují nebo naopak usnadňují sociální fungování jsou například individuální schopnosti jednotlivce nebo kvalita jeho společenských vazeb.⁴

Sociální práce usiluje o zlepšení situace svých klientů tak, aby žili zmocněný a důstojný život. Úkolem sociálních pracovníků je vnímat situaci klienta v co nejširším kontextu. Filozofie enviromentálních modelů ukazuje tři základní úrovně, v rámci kterých, je možno tento kontext uchopit:⁵

A/ *Mikrosystém* – zaměření na individuum a jeho potřeby (poskytování sociální pomoci, rozvoj potenciálu (empowerment), pomoc při čerpání služeb).

B/ *Mezosystém* – řešení problémů na úrovni širší rodiny nebo komunity, pomoc při řešení sociální problematiky měst, obcí vytváření funkčního systému sociálních služeb.

C/ *Makrosystém* – zaměření na společnost (reforma společenského prostředí).

1.1.1. Osobnost sociálního pracovníka

Sociální pracovník je vzdělaný profesionál, jehož vzdělání definuje zákon o sociálních službách č.108/2006 Sb. Čelí složitým a specifickým výzvám, přičemž proces práce a vzájemné interakce s klientem mají hluboký dopad jak na klienta, tak na samotného sociálního pracovníka. Tato vzájemná dynamika je ovlivňována kladným nebo záporným emocionálním stavem (např. syndrom vyhoření), postoji nebo délkou praxe sociálního pracovníka. Osobnost a zkušenosti sociálního pracovníka hrají klíčovou roli nejen v navazování vztahu s klientem (rodinou, skupinou či komunitou), ale také mají významný vliv na celý proces sociální práce. Vlastnosti sociálního pracovníka by měly být například důvěryhodnost, prosociální chování, emoční inteligence, empatie, sebereflexe, přirozená autorita, životní optimismus, flexibilita, odborné vzdělání a všeobecný přehled, zdrženlivost, schopnost aktivně naslouchat, ochota nebo komunikativnost.⁶

³ NAVRÁTIL, P. *Teorie a metody sociální práce*, s. 11-12.

⁴ Srov. MATOUŠEK, O. *Slovník sociální práce*, s. 208.

⁵ Srov. FABIÁN, P. *Možná to jede i jinak: Teorie a metody v sociální práci*, s. 30-31.

⁶ Tamtéž, s. 53-57.

1.2. Paradigmata sociální práce

Paradigmata v sociální práci jsou, zjednodušeně řečeno, určitým návodem na řešení složitých situací. Zahrnují vědecké i praktické dovednosti. Jejich rizikem jsou vlastní zkušenosti a prožitky sociálních pracovníků, kteří někdy mohou mít tendenci je zjednodušovat do schémat univerzálních řešení.⁷ Fabián popisuje 5 druhů paradigmat:

PORADENSKÉ PARADIGMA – Poradenské paradigma v sociální práci vychází z předpokladu, že sociální pracovník funguje jako prostředník mezi individuálními potřebami klienta a dostupnými zdroji sociální podpory ze strany společnosti nebo státu. Role sociálního pracovníka v tomto kontextu je definována jeho odbornými dovednostmi a znalostmi, díky kterým může vystupovat jako poradce, manažer nebo koordinátor. Sociální pracovník informuje klienta o jeho právech a povinnostech, radí mu, jak postupovat, a zároveň se snaží o maximalizaci jeho potenciálu. Cílem je zabezpečit, aby klient neupadl do sociální nouze, a pokud ano, pomoci mu se z této situace vymanit a motivovat ho k dalšímu osobnímu rozvoji. Tento přístup má kompenzační charakter, protože se pokouší nahradit nedostatky, kterými jedinec nebo skupina trpí. Je však důležité si uvědomit, že jakýkoliv cíl nebo směr, který nebyl zvolen klientem samotným, může být považován za formu kontroly.⁸

TERAPEUTICKÉ PARADIGMA – Terapeutické paradigma předpokládá, že nepříznivé sociální podmínky jedince nebo skupiny mohou být důsledkem vnitřních traumat z minulosti nebo současnosti. Cílem je poskytnout psychosociální podporu, kde je dialog mezi sociálním pracovníkem a klientem, skupinou nebo komunitou považován za základní nástroj. Toto paradigma je také často popisováno jako kreativní přístup, protože zdůrazňuje tvůrčí proces zapojení všech zúčastněných. Úlohou sociálního pracovníka zde není přímá pomoc, ale spíše podpora klienta v rozvoji jeho potenciálu a posílení schopnosti překonávat životní nástrahy. Práce s klientovým příběhem a jeho interpretací je zásadní, stejně jako dobrá znalost psychologie a efektivní komunikační dovednosti.⁹

REFORMNÍ PARADIGMA – Reformní paradigma se zaměřuje na transformaci společenského prostředí s cílem podpořit společenskou rovnost, spolupráci a solidaritu, a také zvýšit účast a zmocnění klientů v procesu změn. Na makroúrovni se týká širších společenských změn, stejně jako proměn ve způsobu poskytování sociálních služeb na lokální úrovni, například na úrovni obcí nebo regionů. Stojí na Základní listině práv a svobod, a snaží se o maximální rozvoj potenciálu jednotlivců. Sociální práce v rámci

⁷ Srov. FABIÁN, P. *Možná to jede i jinak: Teorie a metody v sociální práci*, s. 41.

⁸ Tamtéž, s. 42-43.

⁹ Tamtéž, s. 43-44.

tohoto paradigmatu se soustředí na zvyšování povědomí lidí, aby se aktivně podíleli na reformách a přispívali k změnám ve společenské struktuře a institucích směřujících k rovnosti.¹⁰ Cílem je zlepšovat kvalitu sociálních služeb a měnit neefektivní legislativu, které nepodporují sociálně slabé. Vychází z odborných znalostí sociálních pracovníků, kteří by tedy měli přispívat ochraně zájmů nejen ohrožených (minoritních) skupin, ale i majoritní společnosti.¹¹

VZDĚLÁVACÍ PARADIGMA – V rámci vzdělávacího paradigmatu na sebe sociální pracovník bere roli edukátora. V tomto případě jeho úkolem není řešit krizové situace jedince či komunity, ale zapojovat jednotlivé skupiny obyvatelstva do výchovy a rozvoje sociálních dovedností. Je to účinný nástroj prevence sociálních problémů, kdy cílem je například výchova k empatii či rozvoji prosociálního chování.¹² Vzdělávací paradigma má dva prvky – *kurativní* (odstraňování překážek k optimálnímu rozvoji člověka) a *stimulační* (sociální práce jako činnost harmonizující vztah mezi jedincem a společností).¹³

PODPORA A ROZVOJ FUNKČNÍCH PRVKŮ SOCIÁLNÍ KOMUNITY – Toto paradigma se týká veřejné správy a sociální politiky. Je zaměřeno na rozvoj funkčních částí společnosti, tedy na podporu rozvoje komunity a zapojování občanů do tohoto procesu. Slouží i jako prevence vzniku vyloučených lokalit nebo může motivovat ke změně v již vzniklé vyloučené lokalitě.¹⁴ Fabián navrhuje možné procesy rozvoje občanské společnosti:

1. *Filantropické aktivity jedinců, komerčních společností nebo zájmových spolků* – investují do podpory životního prostředí (budování naučných stezek, obnova krajiny), umění a historie, komunitní jednoty (komunitní zahrady).
2. *Aktivita ze strany veřejné správy měst, obcí či krajů* – nejčastěji vytváření estetických (sochy, odpočinková zákoutí) nebo funkcionalistických (dětská hřiště, senior hřiště) zájmových prvků.
3. *Aktivita ze strany občanů* – funkční komunikace mezi občany a samosprávou, která sleduje a realizuje potřeby občanů, zároveň je aktivní přístup občanů podporován politickou mocí.¹⁵

¹⁰ Srov. KRAUS, B.; HOFERKOVÁ, S. *Ke vztahu sociální pedagogiky a sociální práce*, s. 60-61.

¹¹ Srov. FABIÁN, P. *Možná to jede i jinak: Teorie a metody v sociální práci*, s. 45-46.

¹² Tamtéž, s. 46-47.

¹³ Srov. KRAUS, B.; HOFERKOVÁ, S. *Ke vztahu sociální pedagogiky a sociální práce*, s. 58.

¹⁴ Srov. FABIÁN, P. *Možná to jede i jinak: Teorie a metody v sociální práci*, s. 47-48.

¹⁵ Tamtéž, s. 50.

1.3. Metody sociální práce

„Metody sociální práce označují specifické postupy sociálních pracovníků definované cílem nebo cílovou skupinou. Cílem může být úřední úkon, poskytnutí materiální pomoci, poskytnutí poradenství, vytvoření plánu postupu, poskytnutí komplexní pomoci, výzkum, formulace politiky aj. Cílovou skupinou může být buď jednotlivec, rodina, skupina, místní komunita, věková skupina, popřípadě i veřejnost.“¹⁶

V rámci metod rozlišujeme úrovně sociální práce: mikroúroveň – individuální práce s klientem, mezoúroveň – práce se skupinou a rodinou, makroúroveň – komunitní práce.¹⁷ Etikoterapie pracuje jak s člověkem samotným v rámci individuálních sezení, tak i v rámci skupiny. Zároveň člověka motivuje ke změně nejen sebe, ale i ke kultivaci svého okolí, proto je zaměřena i na budování komunity. Z toho důvodu je důležité k porovnání uvést, v čem spočívá podstata metod v sociální práci.

1.3.1. Individuální práce s klientem

Základním východiskem případové práce je zaměření na jednotlivce, situaci a vzájemné interakce mezi nimi. Cílem je řešit klientovi problémy v prostředí a zároveň posilovat jeho uschopnění. Za primární procesy intervence lze tedy považovat modifikaci prostředí, psychologickou podporu k udržení vnitřní rovnováhy, posilování schopnosti klienta jasně vnímat vnitřní a vnější realitu. Je nezbytné do určité míry odhlédnout od požadavků společnosti a vnímat klientovu realitu jeho očima, respektovat jeho jedinečnost a právo na sebeurčení. Důležitým požadavkem je tedy dobrý vztah mezi sociálním pracovníkem a klientem, který vzniká, pokud pracovník klienta akceptuje, chápe, nehodnotí a vytváří podmínky pro vyjadřování jeho pocitů.¹⁸ Mezi způsoby spolupráce tedy patří posouzení životní situace – příprava na setkání s klientem, setkání s klientem, reflexe a analýza získaných informací k určení vhodné intervence a vlastní provedení intervence. Samotný proces intervence je – sestavení spolupráce, plán intervence, realizace plánu, hodnocení výsledků intervence, ukončování práce s klientem.¹⁹

1.3.2. Sociální práce se skupinou

Sociální práce se skupinou se věnuje malým skupinám osob, které spojuje společný zájem o osobní nebo společný rozvoj a podporu v procesu změny, ale nemají pevnou vnitřní strukturu ani nejsou dostatečně velké pro generování společenských změn. Pro sociálního pracovníka pracujícího se skupinou je klíčové rozumět a umět analyzovat

¹⁶ MATOUŠEK, O. *Slovník sociální práce*, s. 107.

¹⁷ Srov. MATOUŠEK, O. *Slovník sociální práce*, s. 107.

¹⁸ Srov. MATOUŠEK, O. a kol. *Metody a řízení sociální práce*, s. 67-75.

¹⁹ Srov. MATOUŠEK, O. *Slovník sociální práce*, s. 170-171.

skupinovou dynamiku a efektivně ji využívat, neboť skupinová dynamika může podnítit kreativitu, energii a odvahu ke změně. Sociální pracovník může ve skupině plnit různé role, od facilitátora po terapeuta či konzultanta. Silným aspektem skupin je jejich vnitřní dynamika, která může být klíčová pro realizaci změn. Skupiny poskytují prostředí pro sdílení, podporu, výměnu názorů a myšlenek, což vytváří prostor pro tvůrčí procesy a může být přínosné i pro formulaci nových cílů v sociální práci.²⁰ Matoušek dělí skupiny na: homogenní, úkolově zaměřené, psychoterapeutické, svépomocné a skupiny zaměřené na dosažení sociálních cílů (práce s komunitou).²¹ Pro efektivní práci se skupinou je pro sociálního pracovníka nezbytné disponovat základními zkušenostmi s principy skupinové terapie. Každá skupina obsahuje terapeutické prvky, které sociální pracovník musí umět rozpoznat a respektovat jejich význam. Důležité je také stanovení pravidel, protože jejich dodržováním se utváří bezpečný prostor. Zásadami jsou tedy mlčenlivost, otevřenost, důvěrnost, upřímnost, právo říci „stop“ či odpovědnost k sobě i druhým.²²

1.3.3. Sociální práce s rodinou

Sociální práce s rodinou se zaměřuje na podporu rodin a dětí, které se potýkají s různými formami ohrožení. Klíčové nástroje pro efektivní práci s ohroženými rodinami zahrnují případové konference, individuální plány ochrany dítěte a rodinné konference. Realizace těchto nástrojů je však závislá na specifické struktuře a cílech poskytovatele sociálních služeb. Cílem je vytvářet podmínky pro aktivní zapojení rodiny do procesu řešení jejich situace, posílení jejich vlastních zdrojů a zlepšení jejich sociálního fungování. Rodina má především plnit socializační a ochrannou, ekonomickou, vzdělávací, emocionální a výchovnou funkci.²³

1.3.4. Komunitní práce

Komunitní práce má za cíl podporovat sociální změnu v rámci analýzy sociálních podmínek a vztahů v komunitě a rozvíjením vztahů mezi sociálními pracovníky, komunitami a skupinami. Je to přístup k řešení sociálních problémů, který zdůrazňuje význam spolupráce a podpory komunit v jejich prostředí a v místě, kde problémy vznikají. Komunitní práce se zaměřuje na mobilizaci lidských zdrojů a podporu změn ve společenstvích, s cílem redistribuce zdrojů, odpovědnosti a kompetencí v rámci komunity. Jedná se o univerzální metodu, která se může věnovat lokálním problémům v oblastech jako sociální služby, zdravotní péče, etnické napětí či ochrana životního prostředí. Cílem komunitní práce je podporovat toleranci, dobré sousedské vztahy a sociální odpovědnost, snižovat intoleranci a podporovat celkový wellbeing obyvatel.

²⁰ Srov. FABIÁN, P. *Možná to jede i jinak: Teorie a metody v sociální práci*, s. 125-126.

²¹ Srov. MATOUŠEK, O. a kol. *Metody a řízení sociální práce*, s. 157.

²² Srov. FABIÁN, P. *Možná to jede i jinak: Teorie a metody v sociální práci*, s. 127-128.

²³ Tamtéž, s. 135-137.

Proces komunitní práce prochází čtyřmi fázemi – zjišťování a analýza potřeb, plánování, realizace plánů a jejich evaluace, přičemž se využívá strategií jako vyjednávání a komunitní plánování. Komunitní pracovníci se snaží odhalit sociální priority a potřeby komunity, motivovat obyvatele k identifikaci a řešení svých problémů s využitím vlastních zdrojů, a jsou klíčoví ve vedení diskuzí a organizování akcí řešících tyto problémy. Úspěch v komunitní práci předpokládá důkladnou znalost dané komunity, jejích obyvatel a institucí.²⁴

1.4. Teorie sociální práce

V rámci etikoterapie jsou klíčové teorie, které zahrnují psychoanalýzu, humanistické a existenciální teorie, zejména Rogersův přístup orientovaný na klienta, který je základem pro práci s klientem. V neposlední řadě také existenciální analýzu a logoterapii Viktora Frankla, které by se daly považovat za nejpříbuznější etikoterapii, zejména v kontextu práce se spiritualitou klienta.

1.4.1. Psychodynamické teorie

Psychodynamickými teoriemi se označují psychoanalytické a psychoterapeutické směry čerpající z převážně myšlenek a poznatků Sigmunda Freuda. Podle Freuda je člověk tvořen třemi neoddělitelnými celky – tělo, duše a duch. Tělesná bytost usiluje o zdraví těla. Podstatou duševní bytosti je snaha o dosažení příjemných pocitů a odstranění napětí. Duchovní bytosti jde o smysl a hodnoty (víru, odpovědnost, spravedlnost, svoboda a smysluplnost). Nenaplněním těchto tendencí vzniká napětí a frustrace, naopak naplnění vede k harmonii, spokojenosti a slasti.²⁵ Psychoanalýza se dělí na 3 části: *Teorie osobnosti*, *Teorie lidského vývoje* a *Teorii psychoanalýzy*. Teorie osobnosti vychází z třívrstvého typografického modelu osobnosti:

1. *Vědomí* – vrstva zaměřující se na aktuální vnímání a prožívání.
2. *Předvědomí* – souhrn duševních obsahů, které byly vědomé, ale nyní již nejsou (dají se ale lehko vybavit).
3. *Nevědomí* – skryté duševní obsahy, které ovlivňují jednání a vývoj jedince.²⁶

Pozdější Freudovy myšlenky reprezentuje tzv. strukturální model, kde osobnost reprezentují tři subsystémy:

Id (*ono*) – tvoří ho instinkty a pudy, nevědomá a iracionální oblast (biologické potřeby, které se dožadují uspokojení).

²⁴ Srov. FABIÁN, P. *Možná to jede i jinak: Teorie a metody v sociální práci*, s. 141-150.

²⁵ Srov. JANKOVSKÝ, J. *Etika pro pomáhající profese*, s. 19.

²⁶ Srov. NAVRÁTIL, P. *Teorie a metody sociální práce*, s. 35-36.

Ego (já) – cílem je naplnění potřeb vycházející z Idu, racionální a vědomá oblast, udržuje stabilitu a integritu osobnosti v podobě tzv. ego-obranných mechanismů (vytěsnění, sublimace, regrese, fixace).

Superego (nadjá) – nejvyšší a nejvyvinutější, vzniká při výchově, je to vnitřní morálka (svědomí) člověka.²⁷

Cílem psychoanalýzy je nevědomé učinit vědomým, posílit schopnosti vyrovnat se s požadavky společnosti. Psychoanalytik pacienta nehodnotí, navazuje s ním úzký vztah, povzbuzuje klienta k vyjádření i nejbanálnějších asociací. Interpretuje jejich obsah, když ví, že klient není daleko od pochopení. O správnosti interpretace rozhoduje klient. Technikami psychoanalýzy jsou: *Analýza snů; Technika volných asociací; Analýza přenosu; Analýza odporu.*²⁸

1.4.2. Humanistické a existenciální teorie

PŘÍSTUP ORIENTOVANÝ NA KLIENTA

Přístup orientovaný na klienta Carla R. Rogerse dnes patří k výchozímu, a tedy i široce uplatňovanému pojetí, které zajišťuje podmínky pro úspěšné vykonávání sociální práce. Zejména jde o způsob, jakým sociální pracovník přistupuje a jedná s klientem. Úkolem sociálního pracovníka je nejen pomáhat klientovi v reflexi sebe sama, odhalování významů dané situace, ale také v pochopení a zpětném vysvětlení jeho zkušeností. S každým klientem by měl jednat jako s partnerem a „expertem“ na jeho vlastní život.²⁹ Neměl by hodnotit klientovu osobnost, hodnoty ani postoje, ale spíše aktivně naslouchat a snažit se o autentické přátelství (samozřejmě v profesionálních mezích).³⁰ Sociální pracovníci by měli být opravdoví, vřelí, upřímní, respektující, akceptující a s empatickým porozuměním.³¹

EXISTENCIÁLNÍ ANALÝZA A LOGOTERAPIE

Zakladatelem existenciální analýzy a logoterapie je V. E. Frankl. Vychází z předpokladu, že základní lidskou potřebou je touha po smyslu, pokud není uspokojena, mohou u člověka vzniknout duševní, somatické i sociální problémy.³² Člověk se pak ocitá v tzv. existencionálním vakuu (pocitu bezsmyslnosti, který zabraňuje duchovnímu

²⁷ Srov. NAKONEČNÝ, M. *Obecná psychologie*, s. 560-562.

²⁸ Srov. NAVRÁTIL, P. *Teorie a metody sociální práce*, s. 40.

²⁹ Tamtéž, s. 49-50.

³⁰ Tamtéž, s. 50-52.

³¹ Srov. MATOUŠEK, O. *Základy sociální práce*, s. 203-204.

³² Srov. KŘIVOHLAVÝ, J. *Psychologie nemoci*, s. 45-79.

a osobním růstu, kdy dojde k rezignaci na svou svobodu a odpovědnost vůči společnosti). Důsledkem toho vzniká existencionální frustrace, tedy neschopnost nalézt smysl.³³

Existenciální analýza je pokusem odpovědět na otázku po smyslu existence člověka. Základní charakteristikou lidské existence je svoboda, která je realizovaná buď snahou být nezávislý (emancipací od něčeho) anebo odpovědností (za něco). Člověk smysl odhaluje právě tím, že přebírá odpovědnost za každou situaci, kterou mu život přichystal. Frankl rozlišuje tři hodnoty, jejichž uskutečňováním lze nalézt smysl: *tvůrčí hodnoty* – realizují se v práci, v přetváření vnějšího světa (není podstatné, co člověk dělá, ale jak to dělá – není podstatný druh práce, ale způsob, jak je vykonávána), *zážitkové hodnoty* – realizují se v přijímání vnějšího světa (prožitky spojené s vnímáním přírody, uměním, partnerskými vztahy), *postojové hodnoty* – jsou nejvyšším typem hodnot, protože je člověk může realizovat, dokud dýchá a je při vědomí (aktivní přijetí utrpení).³⁴

Logoterapie vychází z předpokladu, že největší psychické utrpení člověka je způsobeno absencí smyslu. Terapeut se proto snaží pomocí tzv. sokratovského rozhovoru vést klienta k promýšlení přijetí vlastního života jako úkolu a nalezení jeho smyslu. Předmětem logoterapie je duchovní dimenze, není však podmíněna vírou v Boha. Staví se ke klientovi jako k bytosti, která je obdařena svobodou a odpovědností. Cílem je přivést člověka tam, kde sám cítí svou odpovědnost, kde vidí své úkoly a kde nachází svůj smysl.³⁵

1.5. Etika sociální práce

V sociální práci existují různá chápání etiky. Jednak je vnímána v užším smyslu jako soubor pravidel a postupů, které určují chování sociálních pracovníků a fungování služeb. Dále jako soubor principů a hodnot, které tento typ jednání ohraničují nebo jako zavedený způsob reflexe nad morální hodnotou těchto činností. Na druhé straně, etika v sociální práci může být chápána širěji, s důrazem na schopnost analyzovat etické aspekty sociální praxe, zkoumat její morální důležitost, včetně vypracování metod pro její hodnocení a podporovat mravní rozvoj jejích aktérů. Základním úkolem etiky v sociální práci je definovat hodnoty a metodologický rámec pro řešení eticky náročných situací způsobem, který odpovídá dobré praxi. Dále také přispívá k dalšímu rozvoji samotného oboru sociální práce, napomáhá zlepšovat přístup k lidem, se kterými sociální pracovníci pracují, ke kolegům, celé společnosti a také k samotným sociálním pracovníkům.³⁶

³³ Srov. KŘIVOHLAVÝ, J. *Psychologie nemoci*, s. 11-55.

³⁴ Srov. NAVRÁTIL, P. *Teorie a metody sociální práce*, s. 73-76.

³⁵ Tamtéž, s. 55-59.

³⁶ Srov. MATOUŠEK, O.; KŘIŠŤAN, A. (ed.) *Encyklopedie sociální práce*, s. 154-155.

Etika v sociální práci je tedy: „*Soubor mravních zásad, které by měl pracovník v sociálních službách dodržovat. Jsou to kodifikovaná pravidla, standardy schválené profesní komorou. tato pravidla fixují žádoucí způsob profesionálního chování. Týkají se klientova práva na sebe určení, ochrany klientova soukromí, klientova přístupu k záznamům atd.*“³⁷

Za hlavní etické teorie využívané v rámci profesní etiky se uvádí *teorie přirozeného zákona* – je obecně spojována s antickým a židovsko-křesťanským výkladem světa, jejím hlavním cílem je podporovat rozvoj a kultivaci lidské přirozenosti skrze dodržování přirozeného (Bohem daného) mravního zákona; *deontologie* – vychází z přesvědčení, že kritérium pro morální nebo nemorální jednání je úmysl jednajícího nikoliv výsledek daného jednání, morální povinnost vychází z tzv. kategorického imperativu; *utilitarismus* – nahlíží na mravnost činů skrze jejich důsledky, cílem by mělo být uskutečnění co největšího množství dobra (slast, radost, štěstí) a minimalizace zla pro všechny, kteří jsou jakýmkoliv způsobem daným jednáním ovlivněni; *antiopresivní teorie* – jejich hlavním předpokladem je rovnost a dosahování plnějšího lidství (humanizace), pomocí transformace utlačujících životních podmínek (každá situace kdy je člověk vykořisťován jiným a tím je mu odepírána možnost se definovat jako odpovědná bytost).³⁸

S etikou v sociální práci se také pojí její dilemata, která vznikají v situacích, kdy při rozhodování není možné nalézt jednoznačnou oporu ani v zákoně či využít jednoznačných postupů a pravidel řešení ve standardech.³⁹ Etický kodex, lidská práva, etická dilemata či etické teorie by vždy měly být minimem (výchozím bodem) etického paradigmatu sociální práce.⁴⁰

³⁷ MATOUŠEK, O. *Slovník sociální práce*, s. 62-63.

³⁸ Srov. MATOUŠEK, O. a kol. *Metody a řízení sociální práce*, s. 26-31.

³⁹ Srov. FABIÁN, P. *Možná to jede i jinak: Teorie a metody v sociální práci*, s. 60.

⁴⁰ Srov. ŠRAJER, J. *Etika a požadavek komplexnosti v sociální práci*, s. 82.

2. Etikoterapie

Etikoterapie je velice obsáhlý terapeutický směr. Dotýká se nejen filozofie, etiky, medicíny a mnoha dalších empirických oblastí, ale zároveň i metafyziky. V této kapitole jsou představeni významní představitelé etikoterapie – C. Bezděk a V. Vogeltanz. Popisují také nejdůležitější principy etikoterapie, konkrétně pojmy jako je nižší přirozenost a vyšší Já. Poté se zaměřím na podstatu etikoterapie, tedy na tzv. léčbu zlovyků. Následně budou představeny další myšlenky a témata, kterých se etikoterapie dotýká, jako jsou výchova a nemoci dětí, kritika vědy a materialismu či význam utrpení a smrti. V podkapitole o metodách etikoterapie a etikoprevence popíší nejdůležitější preventivní a léčebné zásady etikoterapie. Vysvětlím také roli etikoterapeuta a hlavní léčebné a preventivní metody podle Ctibora Bezděka. Rovněž zmíním i metody, které používá Vladimír Vogeltanz. Poslední část druhé kapitoly je zaměřena na vnější postoj a kritiku etikoterapie. Tato východiska a hlavní myšlenky etikoterapie jsou relevantní pro pochopení kontextu jejího možného využití v sociální práci.

2.1. Představitelé etikoterapie

Kořeny myšlenek etikoterapie sahají hluboko do historie. Prvním člověkem, který její myšlenky konceptualizoval a začal pro ně používat název etikoterapie, je český lékař, spisovatel, pacifista, filantrop a propagátor vegetariánství MUDr. Ctibor Bezděk. Roky po jeho smrti začal etikoterapii na českém území praktikovat a propagovat MUDr. Vladimír Vogeltanz. V Česku i na Slovensku existují i další, většinou však nepříliš známí terapeuti, kteří se k této terapeutické metodě hlásí. Například Mgr. Vladimír Červenák založil společnost *Advaita*, kde se kromě jiných ezoterických a alternativních metod věnuje i etikoterapii (škola etikoterapie, kurzy etikoterapie, konzultace atd.).⁴¹ Jeho cílem je, aby co nejvíce lidí aplikovalo etikoterapii do svého života – aby se z etikoterapie stala dlouhodobě ukotvená metoda v povědomí lidí, která pomáhá lidem zkvalitnit a zlepšit jejich život.⁴²

Etikoterapie má i své zahraniční představitele. Je jím například německý lékař a psychoterapeut Dr. med. Rüdiger Dahlke, jenž je lektorem seminářů a autorem desítek knih věnovaných psychosomatické medicíně.⁴³

⁴¹ Srov. ČERVENÁK, V. *Advaita: Rastieme spolu* [online]. Dostupné na WWW: <<https://advaita.sk/>>.

⁴² Srov. *Etikoterapie: Život MUDr. Bezděka* [online] Dostupné na WWW: <<https://www.youtube.com/watch?v=sIA0D8sWo-I>>.

⁴³ Srov. DAHLKE, R. *Etikoterapie srdce: Řeč srdce jako šance*, s. 2.

2.1.1. Ctibor Bezděk

MUDr. Ctibor Bezděk žil mezi lety 1872 až 1956. Při studiu medicíny ve Vídni potkal svou budoucí manželku, která ho svou otázkou – „*V čem vidíte, Ctibore, svůj smysl života?*“ – zarazila natolik, že ho inspirovala ke změně směru jeho myšlení. Tento impuls vedl k tomu, že se začal důkladněji zabývat náplní a posláním lidského života. V roce 1905 se s manželkou usadili na Moravě, kde tvořili první československý lékařský manželský pár. Do 1. světové války cestovali a společně působili v různých psychiatrických léčebnách a sanatoriích. Bezděk byl po vypuknutí 1. světové války mobilizován. Pro svou pacifistickou povahu mu bylo umožněno pracovat v civilu na lazaretní lodi. Po válce se na 14 let usídlili na Slovensku. V Ružomberku zavedli síť zdravotně sociálních institucí (oddělení sociální péče, poradnu pro matky a kojence a abstinenční poradnu). Než byly tyto instituce zprovozněny, sloužil dlouhou dobu Bezděkův dům jako azyl pro matky s dětmi v nouzi. Společně s dalšími lékaři a s Alicí Masarykovou založil Československý červený kříž a zasloužil se také o vybudování okresní nemocnice. Zorganizoval pomoc pro hladovějící ruské děti. Celkem se s manželkou postupně starali o 42 dětí. Až v roce 1938 se z politických důvodů odstěhovali do Prahy. Zde si jako praktický lékař založil ordinaci spojenou s protialkoholní a eubiotickou poradnou, kde se věnoval etikoterapii.⁴⁴

Ctibor Bezděk zasvětil celý svůj život lékařské praxi, osvětě a současně také sociální péči. Angažoval se mimo jiné i v prevenci pohlavních chorob a tuberkulózy. Za doby první republiky byl významným průkopníkem psychoterapie a psychosomatiky v Československu.⁴⁵ Byl hlasatelem duševní hygieny a vegetarianismu. Jako jeden z prvních u nás se zabýval tanatologií (věda o umírání a smrti). Předsedal Českému abstinenčnímu svazu a společnosti pro mystická studia. Při své rozsáhlé humanitární činnosti se sblížil s Přemyslem Pittrem. Věnoval se filozofii a literární tvorbě. Vydával a redigoval časopis *Duchovní a náboženská kultura* a jako beletrista psal autobiografické povídky, drobné příběhy, dojmy a cestopisy ze svých cest, didakticky zaměřené prózy pro děti a mnoho dalších. Jeho filozofické a teologické smýšlení bylo ovlivněno etickým idealismem L. N. Tolstého, antroposofií R. Steinera a intuitivismem V. Hoppeho a L. N. Losského.⁴⁶ Bezděkovy inspirativní teorie a filozofické myšlení jsou převážně založeny právě na intuici. Ta je podle intuitivismu hlavním nástrojem a zdrojem poznání, který přesahuje racionální a empirické poznání.⁴⁷ Na tomto základě se Bezděk odklonil

⁴⁴ Srov. BEZDĚK, C. *Etikoterapie II: Záhada nemoci a uzdravení*, s. 9-14.

⁴⁵ Srov. NALDONIOVÁ, L. *The Influence of Nikolai Lossky's Intuitivism on Ctibor Bezděk's Ethicotherapy*, s. 13-14.

⁴⁶ Srov. BEZDĚK, C. *Etikoterapie II: Záhada nemoci a uzdravení*, s. 14-16.

⁴⁷ Srov. NALDONIOVÁ, L. *The Influence of Nikolai Lossky's Intuitivism on Ctibor Bezděk's Ethicotherapy*, s. 3-4.

od tradiční, v té době převážně somaticky orientované medicíny a vytvořil léčebný systém tzv. přirozené mravnosti, známý jako etikoterapie.⁴⁸

2.1.2. Vladimír Vogeltanz

MUDr. Vladimír Vogeltanz se narodil v roce 1953. Po vystudování Lékařské fakulty Univerzity Karlovy se nejdříve věnoval metodám klasické medicíny. Od roku 1990 zkoušel do své praxe aplikovat i mnohé metody medicíny alternativní (čínská medicína, jóga, homeopatie, reflexní terapie, holotropní dýchání aj.). V roce 1993, po patnácti letech působení jako chirurg a zástupce primáře, se rozhodl opustit klasickou medicínu a věnovat se etikoterapii.⁴⁹ Systém materialisticky orientované medicíny byl v přímém rozporu s jeho svědomím, vědomostmi a zkušenostmi o trojí podstatě člověka (tělo-duše-duch). Jeho etická dilemata se týkala chirurgických zákroků a operací, které byly z jeho pohledu často pouze rutinním a zbytečným zásahem do těla:⁵⁰ „*Mé lékařské svědomí namítalo, že jsem léčil a že to je v pořádku, ale mé lidské svědomí jednoznačně vědělo, že jsem vinen.*“⁵¹ Nemohl se smířit s pocitem, že jeho „pomoc“ postrádá smysl a není bezvýhradně dobrá.⁵² „...*teprve mnohem později jsem si uvědomil, že v té chvíli jsem přestal být lékařem oficiální medicíny a vydal se na dlouhou pouť s cílem být především člověkem.*“⁵³ Založil si tedy vlastní konzultační kancelář a spolupracoval s mnoha léčiteli. V současnosti pořádá besedy, semináře a kurzy etikoterapie atd.⁵⁴

2.2. Principy etikoterapie

Etikoterapie zahrnuje mnoho konceptů jako jsou nižší přirozenost a vyšší Já, vnitřní a vnější propojenost člověka se světem a Bohem, zdraví a celkové well-being člověka od jeho početí až po smrt, jeho vztah k přírodě a celé společnosti. V následujících podkapitolách tedy detailněji představím hlavní principy a myšlenky etikoterapie.

2.2.1. Nižší přirozenost a vyšší Já

Bezděk vychází z předpokladu, že je člověk tvořen dvěma principy: nižší přirozeností (tělo + duše) a vyšším Já (duch).

Tzv. vyšší Já (duchovní Já, Božské Já nebo také transcendentní Já) je věčná substance, která je nadčasovým, nadprostorovým a věčným činitelem Božího původu. Na lidský život působí nespočet vlivů a vlastností tzv. nižší přirozenosti (vše, co je hmotné), které

⁴⁸ Srov. BEZDĚK, C. *Etikoterapie II: Záhada nemoci a uzdravení*, s. 16.

⁴⁹ Srov. VOGELTANZ, V. *Co s doktorem 3: Cesta etikoterapie*, s. 5.

⁵⁰ Srov. VOGELTANZ, V. *Co s doktorem: Cesta etikoterapie*, s. 20.

⁵¹ VOGELTANZ, V. *Co s doktorem: Cesta etikoterapie*, s. 19.

⁵² VOGELTANZ, V. *Co s doktorem 2: Cesta etikoterapie*, s. 9.

⁵³ VOGELTANZ, V. *Co s doktorem: Cesta etikoterapie*, s. 20.

⁵⁴ Srov. VOGELTANZ, V. *Etikoterapie* [online]. Dostupné na WWW: <<https://etikoterapie.info/>>.

zastiňují světlo vyššího Já. Tyto vlastnosti, jako je například strach z odpovědnosti, pýcha, lakota, hněv, závist a žárlivost, sebelítost, nespokojenost, lenost, strach, hédonismus, lež atd., mají jednoho společného jmenovatele a tím je sobectví.⁵⁵

Nižší přirozenost a duchovní Já jsou vzájemnými partnery, neustále se navzájem silně ovlivňují. Jejich hlavní úlohou a cílem je, aby žili a fungovali v trvalém a nerušeném souladu. Tento soulad narušuje právě nižší přirozenost, která se snaží stát hlavním vedoucím životním principem a získat převahu nad duchovním principem. Proto je podle Bezděka boj se sobectvím nesmírně těžký, protože je to souboj s vlastní přirozeností člověka. Tam, kde převažuje nižší přirozenost, tam vládne sobectví a naopak, díky převaze duchovního Já sobectví mizí a vládne soulad a láska. Nespokojeností vyššího Já vzniká nemoc. Duchovní Já nalézá skutečné uspokojení jen v Bohu, protože vše ostatní je dočasné a pomíjivé. „*Pokud tedy život člověka nespočívá v Bohu, pokud s ním nesplyne, bude jeho Já vždy nevyrovnané a neklidné. Tento neklid našeho Já nebo rozpor mezi ním a tělesným principem, je příčinou neuróz a většiny psychóz.*“⁵⁶ Nemoci proto nejsou Božím trestem, ale jsou zhmotněnými projevy vnitřní nespokojenosti vyššího Já, jsou to zprávy od Boha (Vesmíru, Vyšší moci).⁵⁷ Nemoc je přirozený následek nesprávného života, který je místo lásky naplněn egoismem a sobectvím. Tím je porušen nejen vnitřní soulad, ale i harmonické vztahy k druhým, ke světu a k Bohu.⁵⁸

Život je pro Bezděka projev „Božství ve hmotě“, které je vlastní podstatou a smyslem všeho na světě. Mravné je proto všechno, co život podporuje a nemravné je vše, co životu překáží. Z toho plyne povinnost mravnost pěstovat, všítat si jí a žít ji, protože jediné tak lze skutečně naplnit smysl života. „*Cesta mravního života znamená usilovat o přemožení zlých sklonů a pěstování dobrých, žít podle hlasu svého svědomí. Je-li náš život v souladu s naším svědomím, pak i naše nitro, naše duše zůstane klidná a pokojná, bude udržovat tělo ve zdraví, ať jsou životní okolnosti, jakkoliv těžké.*“⁵⁹ Pokud je hlas svědomí potlačován nebo sabotován a falšován, zapisují se všechny mravní poruchy do nevědomí. I vědomé dojmy, představy, zkušenosti a zážitky jsou jen nepatrnými výseky působení nevědomí, které mohou způsobovat nemoc. Člověk si například neuvědomuje, že je lakomý, ale mravní kompas v jeho nevědomí je s tím v rozporu.⁶⁰ Smyslem života by měl být duchovní rozvoj směřující od nevědomých egocentrických zážitků, usilujících o přežití ega, k vědomému odvracení pozornosti od sebe k druhým a k Bohu. Je-li lidské jednání i myšlení v souladu se zákonem mravnosti, vytváří se v nitru harmonie, která

⁵⁵ Srov. BEZDĚK, C. *Etikoterapie II: Záhada nemoci a uzdravení*, s. 21-25.

⁵⁶ BEZDĚK, C. *Etikoterapie II: Záhada nemoci a uzdravení*, s. 26.

⁵⁷ Srov. VOGELTANZ, V. *Co s doktorem 2: Cesta etikoterapie*, s. 25.

⁵⁸ Srov. BEZDĚK, C. *Etikoterapie II: Záhada nemoci a uzdravení*, s. 26-27.

⁵⁹ BEZDĚK, C. *Etikoterapie: Záhada nemoci a smrti*, s. 113.

⁶⁰ Srov. BEZDĚK, C. *Etikoterapie: Záhada nemoci a smrti*, s. 113-114.

je zdrojem oduševnělé krásy a dobra.⁶¹ „Zásady křesťanského učení jsou nejspolehlivějším mravním kritériem a vodítkem pro každého člověka.“⁶² Základními křesťanskými ctnostmi jsou víra, naděje a láska. Uvádějí člověka do stavu povznesení, vysoké radosti, odhodlanosti, čistoty, osvobozují od strachu a pomáhají uspořádat vztah mezi nižší přirozeností a vyšším Já.⁶³

Lidé jsou v dnešní době zaujati sami sebou, svým myšlením, jednáním, svou osobou, svými zájmy. Je to nutná vlastnost, jelikož se nejde spoléhat na to, že se o ně postará někdo jiný. Pohled na svět je však poté zúžený a může vést k bezstudnému sobectví, které je často rafinovaně skryto v příčinách nešťastných manželství a rozvodů, požitkářství, rozmařilosti, hromadění majetku či touhy po moci.⁶⁴ Bezděk vysvětluje, že se lidé musí starat o své hmotné zajištění, aby si udrželi zdraví. Také říká, že pokud je člověk uvědomělý, tak zná všechny své potřeby a má důvěru v to, že vždy budou naplněny. Bohužel však lidská starost o získání a udržení životních potřeb bývá příčinou největšího egoismu a sobectví. Ze strachu z nedostatku lidé věnují všechno své myšlení, cítění a úsilí k tomu, aby dosáhli co největšího hmotného blaha. Se strachem se pojí vina, nejistota, nerozhodnost, závislost, povrchnost, pokřivenost, nedůvěra v sebe, nedůvěra v druhé, méněcennost, pohodlnost atd.⁶⁵ Lidé mají tendenci se rozhodovat a reagovat nejistě, povrchně, nepromyšleně atd., aby zamaskovali svůj strach a pocit viny. A poté lžou sami sobě o tom, jak se skutečně cítí, kým skutečně jsou. Strach brání lásce a něze, aby se staly primárním principem života. Když má člověk strach, je pro něj těžké pociťovat svobodu, upřímnost, krásu, jemnost, radost, porozumění, soulad, důvěru a podobně:⁶⁶ „...kdo nežil v lásce, bojí se v ní uvěřit...“⁶⁷

2.2.2. Léčba zlovyků

Vogeltanz definuje etikoterapii mnoha způsoby: hledání skutečných příčin nemocí, léčba zlovyků, hledání podstaty, léčba mravností, medicína bez skalpelu nebo také zvykoterapie (*étos* – v řečtině znamená obyčej, zvyk, mrav).⁶⁸

Obecně lze etikoterapii definovat jako samostatný komplexní preventivně-léčebný systém, který je založen na podpoře aktivity nemocného, kterému nabízí možnost uzdravení radikální změnou jeho nemocného postoje.⁶⁹ „Etikoterapie hledá v životě

⁶¹ Srov. VOGELTANZ, V. *Co s doktorem: Cesta etikoterapie*, s. 8.

⁶² BEZDĚK, C. *Etikoterapie II: Záhada nemoci a uzdravení*, s. 127.

⁶³ Srov. BEZDĚK, C. *Etikoterapie II: Záhada nemoci a uzdravení*, s. 127.

⁶⁴ Srov. BEZDĚK, C. *Etikoterapie: Záhada nemoci a smrti*, s. 120-124.

⁶⁵ Srov. BEZDĚK, C. *Etikoterapie II: Záhada nemoci a uzdravení*, s. 149-151.

⁶⁶ Srov. VOGELTANZ, V. *Co s doktorem 2: Cesta etikoterapie*, s. 51-52.

⁶⁷ VOGELTANZ, V. *Co s doktorem: Cesta etikoterapie*, s. 77-78.

⁶⁸ Srov. Duše K: *O etikoterapii s MUDr. Vladimírem Vogeltanzem a Jaroslavem Duškem – 20. 9. 2015* [online]. Dostupné na WWW: <<https://www.youtube.com/watch?v=9HqEx6kVu2k&t=2s>>.

⁶⁹ Srov. VOGELTANZ, V. *Co s doktorem 3: Cesta etikoterapie*, s. 13.

*nemocného místo, kde se odklonil od vesmírného řádu věcí, od zákona lásky a jednoty. Je-li nalezeno a odstraněno ono blokující přesvědčení a změněn životní způsob, může teprve dojít ke skutečnému uzdravení a tím i vymizení hmotných příznaků těla.*⁷⁰ Velmi důrazně poukazuje na vztah mezi fyzickým a duševním zdravím a etickým nastavením jedince. Zdravé mravní nastavení lze v podání etikoterapie definovat, jako stav bez jakýchkoli lidských mravních vad, které jsou příčinou nebo přispívají ke zhoršení různých fyzických a duševních onemocnění. Jsou výsledkem „nemorálních“ a tedy „nezdravých“ postojů k životu, chování, návykům, způsobům prožívání, myšlení, ale hlavně vztahů k sobě, k okolí a k Bohu. Nemoc a všechny její projevy jsou vnímány jako příležitost nebo korekční mechanismus, který může člověku pomoci vrátit se zpět k jádru svého bytí a obnovit rovnováhu se sebou samým a s celým světem.⁷¹ Etikoterapie si tedy neklade za cíl pouze člověka zbavit nemoci, ale snaží se změnit jeho způsob života, který k nemoci vedl.⁷²

*„Etikoterapie může pomoci člověku, který je schopen a ochoten zásadně změnit svůj život. To znamená studovat své zlozvyky, opouštět ty špatné a posilovat dobré. Postupně tak přeměňovat své snažení tak, aby žil mravný život, Bohulibý život, neubližovat ani druhým ani sobě v myšlenkách, slovech, ani činech.*⁷³ Hledání skutečných příčin nemocí musí probíhat v neviditelné sféře nehmotných myšlenek, pocitů a přesvědčení. Je to nekompromisní sebeodhalování a sebepoznání morální roviny. Odstranění hmotných příznaků tělesné nemoci nepovažuje etikoterapie za opravdové vyléčení, protože se po vysazení léků může nemoc vrátit nebo přejít do jiné oblasti.⁷⁴ *„Nemoc vzniká všude tam kde došlo k pokřivení mravních hodnot. Cítíme, že nestačí jenom narovnat pokřivené tělo, je třeba narovnat pokřiveného ducha, chceme-li mluvit o skutečném uzdravení, a nejen o léčení nemocí...“*⁷⁵

To, jakým způsobem lidé přistupují ke svým nemocem, léčení a lékařům, je také často zvyk. Jsou zvyklí dávat odpovědnost za své léčení někomu jinému. Pacient si zvykl trpně/pasivně snášet nemoc a léčbu. Lékem je vůle ke svobodnému životu, bourání zvyků starého způsobu života. Naučit se prociťovat a uspokojovat potřeby těla, duše a ducha. Zajistit tělu živou stravu, přiměřený pohyb, dostatečný spánek. Duši dopřát porozumění soucit, souhlas, pohlazení, sdílení, lásku.⁷⁶ *„Většina nemocných se skutečným uzdravením – tedy s uzdravením vlastního nemocného postoje – jenom koketuje. Při konfrontaci s úkoly, které před ně nemoc staví, si raději své pohodlné zlozvyky ponechají a uzdravení*

⁷⁰ VOGELTANZ, V. *Co s doktorem: Cesta etikoterapie*, s. 7.

⁷¹ Srov. BEZDĚK, C. *Etikoterapie: Záhada nemoci a smrti*, s. 76-92.

⁷² Srov. VOGELTANZ, V. *Co s doktorem 2: Cesta etikoterapie*, s. 141.

⁷³ VOGELTANZ, V. *Co s doktorem 3: Cesta etikoterapie*, s. 15.

⁷⁴ Srov. VOGELTANZ, V. *Co s doktorem: Cesta etikoterapie*, s. 7.

⁷⁵ VOGELTANZ, V. *Co s doktorem: Cesta etikoterapie*, s. 106-108.

⁷⁶ Srov. VOGELTANZ, V. *Co s doktorem 2: Cesta etikoterapie*, s. 133-134.

je tak nad jejich síly. ⁷⁷ Je to závazek, který může trvat roky. Lidé se proto bojí změny, protože by museli natrvalo změnit své zažití stereotypy myšlení a chování. ⁷⁸ „...zázrak uzdravení už pak vlastně není zázrakem ale možností pro každého, jeli ovšem ochoten vzdát se svého sobectví.“ ⁷⁹

Nemoc je pasivita, negativita, zadržovaná emoce, stagnace a trpný postoj k životu. Zdraví je naopak pozitivita a aktivita. ⁸⁰ Vogeltanz upozorňuje na to, že většina současných léčebných metod vědecké i alternativní medicíny vede pacienta primárně k pasivitě. Proto etikoterapie vybízí klienta k jeho vlastní aktivitě, k jeho vlastnímu rozhodnutí a vůli začít žít zdravějším životním stylem. ⁸¹ Člověk musí převzít odpovědnost za svůj život do svých rukou, dokud to neudělá, bude stále nesamostatný, a tedy ne-mocný. Jen tak se z něho stane mocný a sebevědomý člověk, který vidí své místo, vidí, co má dělat a kam má jít. ⁸² „Mnohdy teprve nemoc vede od egoismu k prozření, uvědomění si svého skutečného já. Teprve sebe si vědomý člověk už si nenechá ubližovat a nebude taky ubližovat druhým.“ ⁸³

Vogeltanz i Bezděk si nemoci váží. Vzkazují, že pokud nemocný přijme nemoc jako přítele, může vnímat jeho poselství: „...nemoc je jako přítel, který nás upozorňuje, že někde chybujeme...“ ⁸⁴. Nemoc je upřímným zrcadlem pravdy, které říká, jaký člověk opravdu je, i s jeho špatnostmi. Lék dává pouze iluzi zdraví a v tu chvíli lidé nemusí měnit vztahy ani zvyky. ⁸⁵ „Jsou-li jemná upozornění vesmíru ignorována a je odmítán duchovní růst, stávají se upozornění hmotnější a hmotnější, nemoci těžší a těžší. Mnohdy až nejtěžší nemoci přivedou nemocné k otázce „proč?“, a ke změně nezdravého postoje.“ ⁸⁶ Nemoc není náhodná chyba ani nevysvětlitelná vada či nedokonalost těla. ⁸⁷ Pokud člověk proti nemoci bojuje, tak vlastně bojuje proti sobě samému. Nemoc je adekvátní reakcí na destruktivní impulsy, je to systém strategie přežití. Člověk má v sobě již od početí zakódovaný nekompromisní systém, který se snaží zachovat život za každou cenu. Destruktivní jednání vůči sobě nebo okolí vyvolává nemoci, které jsou varovným signálem právě tohoto destruktivního chování. ⁸⁸ „Jakýkoliv boj je jen výrazem nepochopení a nepřijetí, je to bourání jednoty. Člověk prostě opustil víru v harmonickou

⁷⁷ VOGELTANZ, V. *Co s doktorem 3: Cesta etikoterapie*, s. 14.

⁷⁸ Srov. VOGELTANZ, V. *Co s doktorem: Cesta etikoterapie*, s. 77-78.

⁷⁹ VOGELTANZ, V. *Co s doktorem: Cesta etikoterapie*, s. 132-133.

⁸⁰ Srov. VOGELTANZ, V. *Co s doktorem: Cesta etikoterapie*, s. 14.

⁸¹ Srov. VOGELTANZ, V. *Co s doktorem 3: Cesta etikoterapie*, s. 13.

⁸² Srov. VOGELTANZ, V. *Co s doktorem 2: Cesta etikoterapie*, s. 11-12.

⁸³ BEZDĚK, C. *Etikoterapie: Záhada nemoci a smrti*, s. 12-13.

⁸⁴ VOGELTANZ, V. *Co s doktorem: Cesta etikoterapie*, s. 81.

⁸⁵ Srov. VOGELTANZ, V. *Co s doktorem: Cesta etikoterapie*, s. 81.

⁸⁶ VOGELTANZ, V. *Co s doktorem 2: Cesta etikoterapie*, s. 145.

⁸⁷ Srov. VOJÁČEK, J. *Umění nemoci*, s. 23.

⁸⁸ Srov. Duše K: *Tentokrát o umění nemoci s Janem Vojáčkem / v Kulturním centru Velký Mlýn 15. 1 2024* [online]. Dostupné na WWW: <<https://www.youtube.com/watch?v=AYPLnkYaMig>>.

jednotu přírody a vesmíru, jehož je neoddělitelnou součástí.“⁸⁹ Nemoc je tedy obraný mechanismus a vůle Boha ukázat, že lidé svým jednáním jdou proti životu. Jestliže je nemoc Božím poslem, a lidé proti němu bojují, bojují proti lásce a označují Boha za zlo.

Když se Dahlke ptá po příčině nemoci, ptá se po tzv. stínu, který se ztělesňuje v každé ráně a v každém obrazu nemoci. Tělo hovoří na symbolické úrovni, je učitelem a terapeutem zároveň. Řeč těla je velký zdroj vědění.⁹⁰ „*Jestliže porozumíme řeči těla, získáme opět přístup ke svým kořenům jak v naší kultuře, tak v rodině lidstva.*“⁹¹ Ve svých knihách se věnuje výkladu významu nemocí. Předkládá seznam nemocí a vysvětluje jejich symbolický význam. Ke každému problému také uvádí možnosti, jak se s ním nejlépe vypořádat. Zdůrazňuje však, že člověk by se měl snažit o vlastní výklad svých neduhů.⁹² Nemoci, krize a jiné zkoušky jsou životní úkoly, které jsou člověku předkládány. Úkolem člověka je poznat jejich význam a přijmout je. Tělo vše poctivě zaznamenává a poté upozorňuje, co lidé na své cestě životem zanedbali. Dahlke vysvětluje, že je dobré se ptát: „Kde jsem udělal chybu?“ nebo přesněji: „Kde jsem se minul smyslu svého života a tím i svého středu?“ – *minout se bodu* – je hebrejské slovo *hamartanein*, které je častěji vykládáno ve významu *prohřešit se*. Hříchem je vše, co nás vzdaluje od středu a každý krok směrem ke středu je opakem, tedy odčinění hříchu:⁹³ „*V takovém rozšířeném smyslu již potom neexistují chyby v absolutní jakoby objektivní míře, ale pouze relativní, měřené osobním smyslem života a životním cílem.*“⁹⁴

2.2.3. Výchova a nemoci dětí

Komplexní náprava životního stylu vyžaduje hluboké ponoření do osobní historie člověka. Kořeny nemocí a starostí mohou začínat již od početí. Vogeltanz zdůrazňuje, aby budoucí rodiče byli za dítě odpovědní již v době jeho početí. Dítě ví, co rodiče cítili, jak se chovali, když se mělo narodit (jak bylo chtěno, milováno, radostně očekáváno). Rodiče by měli investovat veškerý svůj čas a pozornost do výchovy dítěte. Vychovat osobnost, která bude mít pevný systém hodnot a zdravých návyků. A která pozná sílu lásky, bezpečí domova a jistoty, aby si mohla dovolit být sama sebou a stát se přirozeně sebevědomou.⁹⁵ Vogeltanz vysvětluje, že i přes podmínky „luxusu“, ve kterém v dnešní době žijeme, jsou děti a následně poté dospělí vystaveni podvýživě, a to v několika podobách. Jednou z nich je podvýživa duše/citová – otisk chování rodičů (kolik času s dětmi tráví a kolik pozornosti a lásky jim věnují).⁹⁶ Další podvýživou je podvýživa dechová (důležitost

⁸⁹ VOGELTANZ, V. *Co s doktorem: Cesta etikoterapie*, s. 79-80.

⁹⁰ Srov. DAHLKE, R. *Etikoterapie srdce: Řeč srdce jako šance*, s. 23-24.

⁹¹ DAHLKE, R. *Nemoc jako symbol*, s. 4.

⁹² Srov. DAHLKE, R. *Nemoc jako symbol*, s. 5.

⁹³ Tamtéž, s. 13.

⁹⁴ DAHLKE, R. *Nemoc jako symbol*, s. 13.

⁹⁵ Srov. VOGELTANZ, V. *Co s doktorem: Cesta etikoterapie*, s. 86-87.

⁹⁶ Tamtéž, s. 97-101.

čistého ovzduší a správného dýchání) a potravinová. Tělo strádá, kvůli chemickým a umělé obohacovaným potravinám – urychlená zelenina a chemicky vyšlechtěné ovoce, u kterých nebyla respektována přirozenost a pomalost vegetačních lhůt daných přírodou (od Boha, od Vesmíru).⁹⁷

„Čím menší jsou děti, tím zřetelněji jsou zrcadlem svých rodičů a rodinné situace.“⁹⁸ V kontextu dětských onemocnění Dahlke vysvětluje, že se tento fakt nepřijímá vždy snadno, protože si rodiče mají tendenci dávat nemoc dítěte za vinu. Nemoci dětí ve většině případů nejsou způsobeny vědomým ubližováním rodičů, naopak je přesvědčený, že se rodiče za každou cenu snaží dělat pro dítě to nejlepší, mnohdy to však nestačí (nebo to dokonce i škodí). Dahlke si uvědomuje, že je v této době výchova a péče o dítě složitá a náročná (rozvody, rodiče samoživitelé atd.). Je přesvědčený, že zdroj dětských nemocí je celkově dán nepřátelskou atmosférou ve společnosti. Děti se stávají oběťmi tzv. turbo-kapitalismu a v pasti globalizace je málo času se jim věnovat. Dítě přichází na svět s potřebami milovat a být bezpodmínečně milováno. Rodiče by tedy měli dítěti dát zázemí ke hře a rozvoji emoční inteligence a tvořivosti.⁹⁹

Bezděk ve svých knihách odpovídá na kritiku a kontroverzi toho, že se etikoterapie nemůže týkat dětí, protože se nemohou dopustit mravních přestupků, které by mohly způsobit nemoc. Nemocím a utrpením dětí, kojenců i embryí přisuzuje tři příčiny. První je zákon karmy (reinkarnace) – dítě přijímá už od svého početí utrpení, svůj osud, svou karmu a přejímá zodpovědnost za všechno, čeho se dopustilo v předešlých životech. Druhou příčinou je odpovědnost za veškeré své skutky, protože i dítě se zodpovídá Bohu, podléhá mravnímu zákonu a má v sobě vyšší duchovní Já. Třetí příčina je vliv rodičů a okolí. Dítě může onemocnět nebo se uzdravit negativním nebo láskyplným působením rodičů. Dětské nemoci často vznikají ze sobectví rodičů.¹⁰⁰ Bezděk zdůrazňuje, že je povinností vychovatelů eticky žít, aby šli dítěti pozitivním příkladem. Dítě má touhu dělat nové objevy, o všem se samostatně přesvědčit, a hlavně vše dobré i špatné ve svém okolí napodobovat. Bezděk považuje výchovu dětí za nejdůležitější prevenci jak dospělých, tak dětských nemocí.¹⁰¹ Cílem výchovy je v dítěti vzbouzet lásku a milosrdenství vůči ostatním bytostem a vůči Bohu.¹⁰²

⁹⁷ Srov. VOGELTANZ, V. *Co s doktorem: Cesta etikoterapie*, s. 89-95.

⁹⁸ DAHLKE, R., V. KAESEMANN. *Nemoc jako řeč dětské duše: Výklad a interpretace dětských chorobopisů a jejich celostní ošetřování*, s. 11.

⁹⁹ Srov. DAHLKE, R., V. KAESEMANN. *Nemoc jako řeč dětské duše: Výklad a interpretace dětských chorobopisů a jejich celostní ošetřování*, s. 11-19.

¹⁰⁰ Srov. BEZDĚK, C. *Etikoterapie II: Záhada nemoci a uzdravení*, s. 117-118.

¹⁰¹ Tamtéž, s. 124-128.

¹⁰² Tamtéž, s. 154-155.

2.2.4. Kritika vědy, medicíny a společnosti

Bezděk se ve své době aktivně snažil o revoluci medicíny, ale i přes podporu svých kolegů se etikoterapie jako léčebná metoda nikdy neprosadila. Již před sto lety byl velkým kritikem materialistického a sekulárního směřování klasické medicíny, vědy a společnosti.¹⁰³ Největší chybu viděl v tom, že pozornost lidí je soustředěována na materiální hodnoty a výdělek. Společnost se stala rozmařilou, vyhýbá se poctivé práci, honí se za požitkem. Tento materiální život zničil skutečnou kulturu, krásu a ducha. Tím zmizely i základy mravního cítění ve smyslu křesťanské kultury. Ve jménu neukázněného sobectví převládají podvody, utiskování slabších a snaha zbohatnout. To vysvětluje mravní úpadek společnosti a tím pádem nárůst civilizačních onemocnění.¹⁰⁴ Lidské úsilí má trvale směřovat k prvenství duše. Věda však vlivy transcendentna záměrně přehlíží. Nemá na metafyzické otázky odpovědi, protože se s nimi spojuje mnoho nevysvětlitelných záhad. Podle Bezděka by cílem vědy mělo být „*uskutečnění království Božího na zemi*“.¹⁰⁵

Stejně kriticky se k vědě, moderní medicíně a společnosti staví i Vogeltanz. Medicína ani farmacie podle něj nikdy nemohou nalézt podstatu onemocnění, když se tvrdě rozvíjí v duchu materialistického světonázoru a důrazu na zisky.¹⁰⁶ I věda sama sebe postupně zredukovala převážně na zkoumání hmoty, která je pro mysl, smysly a rozum člověka uchopitelná a srozumitelná. Atomizací prvků vše oddělila od většího celku, aby se dopídila hmotné podstaty celého světa.¹⁰⁷ Vogeltanz se domnívá, že nejzhorbnější nemocí současného lidstva je vyhasínání schopnosti vcítovat se a naplňovat Boží vůli, protože společnost onemocněla ateismem a bezduchým materialismem. Nevědomost o Bohu znamená vítězství sil zla. Společnost je nemocná, jelikož se zlo stalo normou.¹⁰⁸ Je dokonce přesvědčen, že je lidská pozornost záměrně odváděna od komplexního pojetí světa – tedy světa, kde by byly důležité pro mravní rozvoj duchovní hodnoty, a vztah člověka k Bohu. Jediný způsob uzdravení je, aby se ve všech formách zrodila a upevňovala cílevědomá myšlenka mravního cítění, nezištné pomoci a lásky.¹⁰⁹

¹⁰³ Srov. BEZDĚK, C. *Etikoterapie: Záhada nemoci a smrti*, s. 16.

¹⁰⁴ Srov. BEZDĚK, C. *Etikoterapie II: Záhada nemoci a uzdravení*, s. 140.

¹⁰⁵ Tamtéž, s. 209-211.

¹⁰⁶ Srov. VOGELTANZ, V. *Co s doktorem 2: Cesta etikoterapie*, s. 135.

¹⁰⁷ Tamtéž, s. 131.

¹⁰⁸ Srov. VOGELTANZ, V. *Co s doktorem 3: Cesta etikoterapie*, s. 15.

¹⁰⁹ Srov. VOGELTANZ, V. *Co s doktorem: Cesta etikoterapie*, s. 134-135.

2.2.5. Utrpení a smrt

Bezděk se ve svých knihách věnuje významu utrpení, jak mu předcházet, jak se s ním vypořádat nebo ho alespoň zmírnit. Filozoficky a teologicky se také zamýšlí nad významem smrti, strachu ze smrti a jak zajistit pokojné umírání.

Bezděk se domnívá, že zdrojem utrpení je nižší přirozenost. Duchovní Já, jelikož je Božího původu, však utrpení nezná a ani nemůže, protože není zatíženo sobectvím. Utrpení je doprovázeno i určitými pozitivy. Člověk se například může osvobodit od svých zlovyků. Zároveň ho učí zdrženlivosti, moudrosti a soucitu, protože díky vlastnímu utrpení může pochopit utrpení někoho jiného. Vede člověka, aby se zamyslel nad sebou samým a „*aby vstoupil do své duše a tam našel to, co dosud marně hledal, totiž Boha*“.¹¹⁰ Bezděk se znovu vrací k výchově a poukazuje na to, jak je důležité učit děti, nebát se utrpení, protože přináší do života očistu a povznáší člověka na vyšší vývojový stupeň. Také upozorňuje, že utrpení nelze odstranit násilím ani logickým myšlením, ale rozhodnutím obrátit se k transcendentnu.¹¹¹

Smrt Bezděk definuje jako trvalý rozchod duchovního a tělesného principu.¹¹² Mravní stav života člověka nemá pouze bezprostřední vliv na jeho život, zdraví a nemoc, ale zároveň také na jeho umírání, způsob smrti a pravděpodobně i na to, co následuje po smrti. Mluví o tzv. krásné smrti, která je z jeho pohledu nejpřirozenější a nejideálnější. Člověk přirozeně během několika dnů zeslábně a s pokojným klidem naposledy s úsměvem vydechne nebo spíše usne a už se neprobudí. Pokud však člověk nežije v souladu s Bohem, je následkem smrti způsobená nemocmi doprovázenými větším nebo menším utrpením a strachem.¹¹³ Člověk by tedy měl proměnit celý svůj život v přípravu na smrt – své tělo bude za všech okolností podřizovat vedení vyššího Já. To je tajemství tzv. umění umírat. Jedno z vysvětlení toho, co přijde po smrti je pro Bezděka posmrtný život v „pekle“ nebo v „ráji“. Zároveň připouští i možnost reinkarnace.¹¹⁴

2.3. Metody etikoterapie a etikoprevence

V této podkapitole představím metody etikoterapie a etikoprevence podle Ctibora Bezděka a podle Vladimíra Vogeltanze. Nejdříve je však důležité nastínit nejdůležitější léčebné a preventivní zásady (prostředky) jak z pohledu etikoterapie posilovat zdraví a povznášet ducha:

¹¹⁰ Srov. BEZDĚK, C. *Etikoterapie II: Záhada nemoci a uzdravení*, s. 163-165.

¹¹¹ Tamtéž, s. 167.

¹¹² Srov. BEZDĚK, C. *Etikoterapie: Záhada nemoci a smrti*, s. 262.

¹¹³ Tamtéž, s. 246-247.

¹¹⁴ Tamtéž, s. 270-273.

Víra v Boha – Bezděk zdůrazňuje, že podstatou není s nemocným probírat náboženskou ideologii. Úkolem je mu především pomoci upravit vztah k Bohu, ale zároveň respektovat jakoukoliv jeho víru.¹¹⁵ Víra ukazuje člověku cestu, kam má jít a jaké prostředky má volit, aby bezpečně dosáhl svého smyslu života.¹¹⁶ Desatero přikázání ve Starém zákoně a Horské kázání v Novém zákoně jsou základní pravidla (odpichový můstek), na nichž by měla být založena skutečná víra v Boha.¹¹⁷ Bezděk také vysvětluje, že Boha nelze definovat, protože Ho není možné úplně pochopit. Nepochybuje však o tom, že je nejvyšším dobrem, je všemohoucí, vševědoucí, nejvyšší milosrdný, dokonalý a dobrý. Je možné před něj kdykoliv předstoupit se všemi prosbami a žádostmi. Bůh je láska a je dárce života. Protože je život ve všem, je i on všudypřítomný. Poznává ho každý, kdo ho hledá.¹¹⁸

Pravda (Boží světlo) – Člověk by měl mít co největší úsilí založit svůj život na pravdě. Pokud ji chce poznat, musí se přiblížit k Bohu a poznávat Ho. Hledání Boha a pravdy je věčné a nekonečné a díky tomu k nim vede neomezené množství cest. Nejdostupnější, nejbezpečnější a nejjistější je hledání ve svém nitru, přesněji v nevědomí, které je zdrojem transcendence. Pravda je závazný princip a nabývá univerzálnosti v Božích přikázáních.¹¹⁹

Láska a přijetí – Nejdůležitějším preventivním a léčivým opatřením proti nemoci je láska. Je tichá, nenápadná a zaplňuje celého ducha. Je to touha po vzájemném spojení všeho ve vesmíru. Láska je cit, který určuje základní vztah mezi lidmi. Je to část Boží podstaty v člověku, proto ji má v sobě každý. Láska řeší i ty nejtěžší životní konflikty a potíže, je základní podmínkou radostného a šťastného života. Kde je láska, není místo pro nenávisť, zášť ani hněv. Láska je vždy opláčená láskou, proto je jedinou spolehlivou silou, která je schopná přeměnit soudobý společenský řád. Díky lásce mohou lidé žít v plném porozumění a harmonii. Je nutné bezvýhradně milovat všechno živé i neživé nesobeckou láskou, protože je to projev skutečného spojení s Bohem. Láska k nepříteli je osvobozena od veškerého sobectví, proto je skutečným, nejvyšším a nejdokonalejším projevem lásky.¹²⁰ Láska také zdůrazňuje ctnosti jako je pravda, snášenlivost, trpělivost a vděčnost.¹²¹ Láska je podstatou života ve vesmíru. „Dokud s láskou nepřijmu sebe takového, jaký jsem, nepřijmu ani druhé takové, jací jsou. Jediné, co může udržet protiklady v harmonii je láska... Jedině láska dovede spojit dva protiklady v jednotu.“¹²²

¹¹⁵ Srov. BEZDĚK, C. *Etikoterapie: Záhada nemoci a smrti*, s. 155.

¹¹⁶ Srov. BEZDĚK, C. *Etikoterapie II: Záhada nemoci a uzdravení*, s. 201-202.

¹¹⁷ Tamtéž, s. 209-211.

¹¹⁸ Srov. BEZDĚK, C. *Etikoterapie: Záhada nemoci a smrti*, s. 155-156.

¹¹⁹ Srov. BEZDĚK, C. *Etikoterapie II: Záhada nemoci a uzdravení*, s. 177-181.

¹²⁰ Tamtéž, s. 188-193.

¹²¹ Tamtéž, s. 194-195.

¹²² VOGELTANZ, V. *Co s doktorem 2: Cesta etikoterapie*, s. 27-28.

Dualita by neměla být nesmiřitelným nepřátelstvím mezi dvěma protiklady (rozum x cit, oddělení x spojení, individualita x společenství, mužský princip x ženský princip). Cílem je vzájemné přijetí. K přijetí je potřeba lásky. V láskyplném a radostném prostředí člověk nemůže onemocnět. Uzdravování je proces od nepřijetí k přijetí sebe, ostatních, Boha a toho co člověku nadělil. Zdravé láskyplné vztahy stojí na třech základních principech – pravdivosti, otevřenosti a rovnocennosti.¹²³

Odpuštění – Další nejsilnější léčebný faktor je odpuštění. Díky němu lze opustit negativní minulost, která ovlivňuje negativně přítomnost (odpustit, pustit, nelpět, vzdát se, odevzdat minulost). Lidé mají propracované důvody, proč nemohou odpustit, jelikož je nejtěžší změnit zvyk, myšlenku, postoj vůči něčemu, co člověku ublížilo.¹²⁴

Duchovní probuzení a rozvoj – Trvalá snaha člověka by měla být neustálé povznášení duše na vyšší úroveň, protože stupeň duchovního vývoje (vnitřního stavu duše) se projevuje i na fyzické úrovni člověka. Léčba nemoci začíná u očistění duše (např. meditace, modlitba, zpověď či posvěcení duše a těla při bohoslužbě, kdy věřící člověk odevzdá svou duši a tělo Bohu).¹²⁵

Práce – Důležité je, jaký má člověk vztah k práci – práce, která je konaná s chutí a radostí je rychlejší, zdařilejší, a hlavně udržuje člověka v klidném a aktivním rozpoložení ducha, tedy harmonizuje. Bezděk rozlišuje práci, která je korektivem a regulativem sobectví a je prospěšná pro lidské zdraví a práci, která je příčinou sobectví a jejíž výsledky opatřují pouze možnost rozmařilého způsobu života.¹²⁶ Lidé v dnešní době často pohlížejí na svou práci jako na nutné zlo a připisují jí důvod jejich přepracovanosti a nemoci. Práce se bohužel stala nástrojem konzumu, dosahování požitků a slastí. Proto by měl člověk pracovat svědomitě a s láskou. Nepracovat pro odměnu, ale pro práci jako takovou. Práce učí člověka smyslu pro povinnost a pomáhá cvičit sebekázeň. Práce je výraz vůle, znamená změnu, protože jejím základem je tvořivost. Nedostatek konstruktivní a tvořivé práce bývá nevědomou příčinou nespokojenosti se sebou samým. Práce je nejdůležitější součástí lidského života, ale musí být vědomá, účelná a smysluplná a mít pozitivní výsledky a aby byla nástrojem ruky Boží.¹²⁷

Práce pro druhého a štědrost – Nemocný je ten, co musí brát, zdravý člověk musí dávat.¹²⁸ Člověk si má všímat bídy a utrpení a aktivně proti nim zakročit. Nezištná činnost (dobrovolnictví a sociální práce) je zdrojem klidu, míru a radosti, štěstí, harmonie

¹²³ Srov. Duše K: *O etikoterapii s MUDr. Vladimírem Vogeltanzem a Jaroslavem Duškem* – 20. 9. 2015 [online]. Dostupné na WWW: <<https://www.youtube.com/watch?v=9HqEx6kVu2k&t=2s>>.

¹²⁴ Tamtéž.

¹²⁵ Srov. BEZDĚK, C. *Etikoterapie: Záhada nemoci a smrti*, s. 143-145.

¹²⁶ Tamtéž, s. 120-121.

¹²⁷ Srov. BEZDĚK, C. *Etikoterapie II: Záhada nemoci a uzdravení*, s. 168-172.

¹²⁸ Srov. VOGELTANZ, V. *Co s doktorem 2: Cesta etikoterapie*, s. 51-52.

a vnitřní vyrovnanosti. Práce pro druhé je nejdůležitější terapeutická pomůcka, která dává zdraví nejen jednotlivci, ale současně posiluje sociální spravedlnost a odstraňuje sociální neduhy. Péče o potřebné není v rukou pouze veřejné sociální péče. Každý se může aktivně účastnit a pomáhat nuzným a tím žít morálnějším životem. Práce pro jiného odvrací dokonale pozornost od vlastní osoby a tím osvobozuje současně od vlastního utrpení. Je důležité, aby i nemocný člověk pomáhal druhým a podílet se na svém okolí a byl zařazen do života. Důležitou prací je i práce na sobě, na svém duchovním životě. Tím začne nabývat sil a může tím prospěšně působit na své okolí.¹²⁹ Člověk by neměl dávat více, než může, objektivní měřítko a míra pro štedrost neexistuje, jediným měřítkem je svědomí člověka.¹³⁰

Vědomí autosugesce a pozitivní myšlení – Člověk je neustále vystaven a podléhá sugesci (ovlivnění vnějšími vlivy), jenž se mění v autosugesce. Největším problémem je, že se s těmito vnějšími vjemy vytvářejí neměnné šablony, které zabraňují rozvoji osobnosti. Pro budování charakteru je důležité nelpět na starých vlastnostech, názorech, zvycích a přesvědčeních, ale obohacovat duši a ducha o nové, lepší zkušenosti, názory a zvyky.¹³¹ Člověk je odpovědný za to, aby během svého každodenního života kultivoval svou náladu myšlenky a pocity.¹³² Musí vždy aktivně přispívat k pozitivnímu myšlení a odhánět špatné, chmurné a negativní myšlenky. Optimismus je doprovázen důvěrou v budoucnost a v sebe sama.¹³³ Je jasné, že si na lusknutí prstu člověk nemůže přikázat být veselý a plný naděje, ale je možné se aktivně vyhýbat spouštěčům, které by mohly negativitu akcelarovat (jako jsou např. zprávy v televizi).

Sebekázeň/sebeovládání – Je schopnost krotit projevy své nižší přirozenosti.¹³⁴ Pomocí sebekázně (ovládání svých myšlenek a citů) se lze zbavit nevědomosti a posilovat moudrost. Učení se sebekázní a zdrženlivosti posiluje vnitřní klid. Vnitřní vyrovnaní a čisté svědomí vede k tvořivosti a životnímu optimismu, radosti ze života a ke štěstí, jež by mělo být naplněním a cílem života.¹³⁵ Součástí je i výchova charakteru, která předpokládá schopnost naučit se objektivně posuzovat události vlastního života a života ve svém okolí. Rozvíjet a udržovat lásku k práci, schopnost zdravě dělit práci a odpočinek, nalézt správnou formu odpočinku, uvědomit si smysl života a kráčet k jeho naplnění, udržovat klid a mír v duši za pomoci klidného a pokojného vědomí či pracovat na trpělivosti.¹³⁶

¹²⁹ Srov. BEZDĚK, C. *Etikoterapie: Záhada nemoci a smrti*, s. 124-150.

¹³⁰ Tamtéž, s. 121-123.

¹³¹ Srov. BEZDĚK, C. *Etikoterapie: Záhada nemoci a smrti*, s. 142-143.

¹³² Srov. BEZDĚK, C. *Etikoterapie II: Záhada nemoci a uzdravení*, s. 142.

¹³³ Srov. BEZDĚK, C. *Etikoterapie: Záhada nemoci a smrti*, s. 98.

¹³⁴ Srov. BEZDĚK, C. *Etikoterapie II: Záhada nemoci a uzdravení*, s. 157.

¹³⁵ Srov. BEZDĚK, C. *Etikoterapie: Záhada nemoci a smrti*, s. 125-130.

¹³⁶ Tamtéž, s. 141-142.

Vůle – Pokud lidé potlačují svou svobodnou vůli nebo vůli druhých, stává se postoj utlačovatele nebo utlačovaného zvykem.¹³⁷ Bezděk upozorňuje na to že k tomu, aby lidé překonali svou nemoc, jim chybí silná vůle. Uvádí několik cviků, které mohou vůli člověka upevnit a zesílit: vylepšovat své dovednosti a schopnosti, dokud člověk nedosáhne dokonalosti v tom, co ho baví; vědomě pěstovat pozitivní vlastnosti (odvahu, pořádkumilovnost, dochvilnost, pravdomluvnost atd.) či se vyhýbat prokrastinaci.¹³⁸

Sebevědomí – Zdravé sebevědomí je základem mravnosti, je to schopnost cítit, chápat a realizovat Boží plán. Sebevědomý člověk je schopen prosazovat spravedlnost, uvědomovat si své místo ve stvoření a aktivně se podílet na vývoji okolí ve smysluplné, tvořivé spolupráci.¹³⁹

Modlitba a koncentrace – Člověk by měl kultivovat svou mysl a myšlenky, učit se vědomé koncentraci, aby dokázal i za těžkých okolností uklidnit svou mysl.¹⁴⁰ Modlitba je práce ducha, je to vědomá koncentrace. Povznáší celou duchovní bytost člověka. A přibližuje ho k Bohu. Před modlitbou by měl člověk očistit své nitro (srdce) a svou mysl od myšlenek, nenávisti, zloby, žárlivosti, pokrytectví, samolibosti a hlavně sobectví. Ten, kdo chce poznat Boha, musí své srdce naplnit láskou, odpuštěním, sebeobětováním, čistotou a radostí. Časté a pravidelné úsilí o očistu usnadňuje navození kýženého modlitebního stavu. V Boží blízkosti zůstává duše čistá a bezúhonná. Po dobu spojení se člověku dostává Boží milosti, která má léčivé účinky.¹⁴¹ Je důležité modlitbu provozovat o samotě (např. v kostele nebo v přírodě). Je také prospěšné být každý večer aspoň čtvrt hodiny v klidu a vnořit se do nitra své duše a snažit z objektivního hlediska svědomí (anebo zákona Božího) prozkoumávat všechny své city a myšlenky. Pokud se v srdci najde nějaký odpor, závist, hněv, nenávist vůči čemukoliv nebo komukoliv, je nutné tyto negativní emoce přemoci a poprosit zdroj (nejčastěji je to osoba, která člověku ublížila) těchto emocí o odpuštění a zahrnout ho dobrými a laskavými myšlenkami.¹⁴²

Bezděk vysvětluje, jak nejlépe prosit Boha. Je přesvědčen, že Bůh všechny prosby zná. Prosby potřebují lidé samotní, aby se mohli připravit na Boží zásah, a aby si mohli uvědomit, co skutečně potřebují a plně se na to soustředili. Nejdůležitější je prosit srdcem. Neúspěch modliteb vidí buď v modlitbě mysli (mechanické odříkávání naučených slov, které není pozdvižení vnitřního Já k duchovnímu principu) nebo, že se člověk modlí

¹³⁷ Srov. VOGELTANZ, V. *Co s doktorem 2: Cesta etikoterapie*, s. 136-137.

¹³⁸ Srov. BEZDĚK, C. *Etikoterapie II: Záhada nemoci a uzdravení*, s. 160-162.

¹³⁹ Srov. VOGELTANZ, V. *Co s doktorem 2: Cesta etikoterapie*, s. 150.

¹⁴⁰ Srov. BEZDĚK, C. *Etikoterapie II: Záhada nemoci a uzdravení*, s. 148.

¹⁴¹ Tamtéž, s. 202-204.

¹⁴² Srov. BEZDĚK, C. *Etikoterapie: Záhada nemoci a smrti*, s. 217.

za něco, co je v rozporu s Boží vůlí a láskou, nejčastěji se však člověk nedokázal oprostít od svého sobectví.¹⁴³

Odpočinek – Naučit se skutečně odpočívat a zlidnit se. Člověk by měl využívat dobu odpočinku, ke skutečnému zklidnění a regeneraci těla a duše. Podmínkou skutečného odpočinku je pravý opak toho, co náplně zaměstnání. Pokud je zaměstnání plně vzruchu, práce, neklidu – člověk se o dovolené musí zastavit, pokud člověk pracuje psychicky – důležitá je mírná fyzická aktivita a pokud někdo pracuje fyzicky, naopak je dobré se zaměstnat duševně.¹⁴⁴

Samota – lidé by se měli naučit dobře zvládat samotu, protože může být pramenem štěstí, klidné mysli a hlubokého míru srdce. V samotě člověk může přemýšlet sám nad sebou. Může provádět pořádek tzv. *generální zповěd'*. Může plně pochopit a ocenit svůj život i život okolo něj. Zároveň samota slouží k tréninku koncentrace.¹⁴⁵

Návrat k přirozenosti, k životu v harmonii s vesmírem – K zachování zdravého těla zdůrazňuje Bezděk důležitost fyzické aktivity a práci v přírodě (procházky, zahradničení), hluboké dýchání, otužování, kontakt těla se zemí (chození bos, ležení na holé zemi).¹⁴⁶ Při fyzické práci je z morálního hlediska nápomocen nejen sobě (protože tím prospívá svému tělu), ale zároveň přispívá ke zlepšení svého okolí. Ani čistý vzduch, osobní hygiena, slunečné byty, sport však nemohu člověka plně uchránit, pokud bude mít nemravné návyky. Bezděk kritizuje individualistický život ve městě, kde lidé aktivně nepřispívají komunitě ani sociálně slabým členům. Zároveň je život ve městě méně v souladu s přírodou a vede ke konzumu a materialismu.¹⁴⁷ Nabízí idealistické alternativy a možnosti řešení společenských problémů – zahradní města, příděl půdy každému dospělému nebo vytvoření přírodních oáz uprostřed moderních měst, tzv. ostrovů klidu a samoty, kde by se člověk mohl i přes shon a neklid věnovat svému nitru. Podle Bezděka je nezbytné, aby se pozornost lidstva odvrátila od hmotné technické kultury a začala se věnovat kultuře ducha a srdce.¹⁴⁸ Vše ve vesmíru je Božím výtvořem a všechno tedy v sobě obsahuje esenci Boha. Člověk by měl ke všemu (světu, lidem, zvířatům, rostlinám, nerostům) projevovat lásku. To, jaký má vztah k celému vesmíru se projevuje na jeho zdraví. Měl by si uvědomit, že je v naprostém spojení (jednotou) s celým vesmírem.¹⁴⁹ Člověk by měl přestat přírodu narušovat a vykořisťovat, ale obhospodařovat ji a chránit. Žít v harmonii s rostlinami a živočichy, více se přírodě přizpůsobovat než si ji

¹⁴³ Srov. BEZDĚK, C. *Etikoterapie: Záhada nemoci a smrti*, s. 158-160.

¹⁴⁴ Tamtéž, s. 131-132.

¹⁴⁵ Srov. BEZDĚK, C. *Etikoterapie II: Záhada nemoci a uzdravení*, s. 145-146.

¹⁴⁶ Srov. BEZDĚK, C. *Etikoterapie: Záhada nemoci a smrti*, s. 135-137.

¹⁴⁷ Tamtéž, s. 112-113.

¹⁴⁸ Srov. BEZDĚK, C. *Etikoterapie II: Záhada nemoci a uzdravení*, s. 139-140.

¹⁴⁹ Tamtéž, s. 195-201.

přizpůsobovat a dominovat nad ní.¹⁵⁰ Bezděk byl velkým propagátorem vegetariánství, konzumaci masa viděl jako nemorální (benefity výživy pro něj nebyly morálně obhájitelné z pohledu zabíjení pro vlastní požitek), proto prosazuje menší konzumaci masa, ale také omezení alkoholu a kouření.¹⁵¹ Dahlke zase mluví o benefitech půstu.¹⁵²

Zpěv a hudba – Hudební rytmus dodává pohybům pravidelnost a tím účinkuje pozitivně na tělo i na ducha. Vliv hudby vrací duši odpočinek, mír, světlo a inspiraci. Dovede člověka osvobodit a přenést ho do stavu transcendence. Zpěv zase člověka ladí do dobré nálady a je nejdokonalejším dýchacím cvičením.¹⁵³

2.3.1. Metody podle Ctibora Bezděka

Vlastní technika etikoterapie je klasická lékařská diagnóza na základě vědy, doplněná o etikoterapeutickou diagnózu. V ní se terapeut pokouší zjistit, co se děje v duši nemocného. Nemocný by se měl svěřit se svými bolestmi a útrapami, přiznat neúspěchy, zklamání, neměl by zakrývat způsoby svých reakcí na tyto otřesy. Vyličené události se zhodnotí ze stanoviska mravního zákona. Následně se určí, kde je vztah mravních nedostatků k nemoci, vyloží se význam nemoci jako symbolu. Konečná fáze je odstranění těchto nedostatků (např. hněv ke tchýni způsobí zažívací nebo srdeční potíže, proto se musí odstranit hněv a přeměnit ho v lásku). Problémy často vznikají již v dětství, proto je klíčové zjistit vztah k rodičům, kamarádům, zvyky, plány, tužby, způsob života, vztah k opačnému pohlaví, společenský a kulturní rozhled, společenské a politické názory, osobní záliby, vztah k umění, zábavě, přírodě a samozřejmě vztah k náboženství a Bohu. Na základě způsobu, kterým pacient odpovídá, by měl terapeut rozpoznat, odkud problém pramení. Cílem je pokládat takové otázky, které nemocného ve svých odpovědích organicky dovedou k jádru jeho problému. Tato metoda vyžaduje mnoho cviku, zkušeností, soustředění, intuice a přirozeného nadání na straně terapeuta. Při léčení nehraje roli samotná diagnóza, ale postoj, který k této diagnóze pacient zaujme. Nejhorším, ale bohužel nejčastějším postojem k nemoci je strach, který však nemoc jen posiluje, protože je dotýčný strachem oslabený a není tím pádem dost silný vyvinout aktivitu ke změně. Úkolem terapeuta je tedy nemocného zbavit strachu a veškeré negace a vzbudit náladu důvěry a naděje, v beznadějných případech alespoň odevzdanost do vůle Boží. Bezděk zdůrazňuje, jak je důležité, aby si lidé zvykli hledat příčiny svých nemocí ve své duši, aby proces diagnózy a léčby urychlili a zjednodušili jak pro sebe, tak pro terapeuta.¹⁵⁴

¹⁵⁰ Srov. BEZDĚK, C. *Etikoterapie: Záhada nemoci a smrti*, s. 125.

¹⁵¹ Tamtéž, s. 134.

¹⁵² Srov. DAHLKE, R. *Etikoterapie srdce: Řeč srdce jako šance*, s. 240-242.

¹⁵³ Srov. BEZDĚK, C. *Etikoterapie: Záhada nemoci a smrti*, s. 135-136.

¹⁵⁴ Tamtéž, s. 145-148.

ROLE A OSOBNOST ETIKOTERAPEUTA

Úkolem etikoterapeuta je seznámit nemocného s transcendentální oblastí jeho osobnosti a dát impuls a směr k meditativnímu rozjímání. Cesta k transcendentnímu Já není snadná. Pomocnou technikou může být tzv. *hlasitá zpověď* – analýza, která rozebírá nejen každý skutek, ale i každou myšlenku. K posuzování poznatků je nutné mít objektivní kritérium, nejlépe Boží zákon.¹⁵⁵ Ideálem je pro Bezděka, aby každý lékař neformálně spolupracoval s knězem nebo aby roli kněze zastával sám terapeut. Jeho představu o dokonalém lékaři nazývá tzv. *lékař budoucnosti, lékař-kněz* nebo *lékař-boží člověk*.¹⁵⁶ Má si proto osvojit co nejvíce pravdy, aby mohl svým duchovním vlivem povznést ducha nemocného a tím v něm spustit převrat myšlení a cítění. Bezděk vysvětluje, že lidé mohou svým energetickým vyzařováním oživovat nebo ničit své okolí. Proto pokud chce někdo duchovně léčit, musí být mravně čistý a eticky žít. Dalšími předpoklady je rozhodnost, odevzdanost, pokornost, skromnost, ochota, být zodpovědný a mít otevřené srdce. Terapeut je těшитelem, učitelem a vychovatelem nemocného. Lékař (terapeut) by měla být hodnocen a vybírán nejen na základě jeho znalostí a vědomostí, ale hlavně mravního hlediska.¹⁵⁷

2.3.2. Metody podle Vladimíra Vogeltanze

Vogeltanz nazývá metodu etikoterapie jako *intuitivní poradenství*.¹⁵⁸ Konzultace mohou být buď individuální nebo skupinové (ve formě víkendových seminářů). Individuální sezení trvá cca 2 hodiny, probíhá formou upřímného a hlubokého rozhovoru. Někdy může mít formu úplného mlčení, tzv. *aktivního mlčení*. Konzultace je založena na otevřeném intuitivním vhledu a podpoře nemocného ve hledání a formulaci významu nemoci. Člověk sám nalézá a pojmenovává, kde udělal chybu a postupně se otevírá novému vidění sebe a své nemoci, začíná chápat její skutečnou příčinu. Člověk pomocí své vlastní vnitřní analýzy odhazuje iluze a nepravdy, které si v sobě nesl. Je to těžký a dlouhodobý proces vyžadující, ve většině případů, nejméně jedno sezení.¹⁵⁹ Jak již bylo mnohokrát zmíněno, etikoterapeut má pouze pasivní roli, je pro klienta spíše průvodcem, který aktivně naslouchá.¹⁶⁰ „*Role etikoterapeuta má úlohu pasivního zrcadla, nabízí duchovní vhled do životní situace nemocného, ten pak sám musí najít místo, kde se odklonil od zákona lásky a jednoty. Je-li nalezeno a odstraněno nemocné přesvědčení v nitru a nemocný sám změní způsob života, teprve pak dochází ke skutečnému uzdravení*

¹⁵⁵ Srov. BEZDĚK, C. *Etikoterapie: Záhada nemoci a smrti*, s. 207-210.

¹⁵⁶ Tamtéž, s. 211-217.

¹⁵⁷ Tamtéž, s. 222-233.

¹⁵⁸ Srov. VOGELTANZ, V. *Co s doktorem: Cesta etikoterapie*, s. 81.

¹⁵⁹ Tamtéž, s. 120-121.

¹⁶⁰ Srov. VOGELTANZ, V. *Co s doktorem 2: Cesta etikoterapie*, s. 130.

v duši a tím i k vymezení hmotných příznaků v těle“¹⁶¹ Podporuje člověka v hledání pravdy o sobě, aktivnímu přijímání odpovědnosti za svůj život a svá rozhodnutí a na cestě k celistvému uzdravení a transformaci ducha. Zároveň také člověka učí, aby byl do budoucna sám schopen rozklíčovat, pojmenovat a odstranit jakýkoliv náznak „nemoci“.¹⁶² I když člověk od terapeuta dostává osobní úkoly, na kterých by měl mezi konzultacemi pracovat, jde o absolutní zmocnění, protože získává plnou důvěru v sebe sama, že je odborníkem na svůj život a na své problémy.

Skupinové semináře fungují podobně jako individuální sezení. Rozdílem je, že to jsou intenzivní víkendová setkání skupiny lidí, kteří se společně učí vnímat chybná místa v dosavadních přístupech k životu a vztahům. Skupina poskytuje chráněné prostředí důvěry, kde sebe účastníci navzájem podněcují, podporují a reflektují. Prožívají pocit přijetí a nacházejí sílu a odhodlání nekompromisně prosazovat svůj nový pohled na život.¹⁶³ I když je etikoterapeut pasivním činitelem, měl by neustále pracovat na sobě samém. Reflektovat své etické směřování a poskytovat jednotlivci/skupině soucit, lásku a přijetí.¹⁶⁴

ŠKÁLY

Škály jsou konkrétní metody, které slouží k utříbení, usměrnění a zpomalení přívalu slov, myšlenek, obrazů a pocitů klienta tak, aby bylo možné zachytit patologické či mylné přesvědčení. Jsou to umělé pojmové konstrukce tvořící pevné záchytné body, aby se eliminoval chaos slov. Slouží jako návod pro etikoterapeuty, jak pracovat s klienty, tak i se sebou samotnými.¹⁶⁵

Tachometr – Klient (popř. i terapeut) si má sebekriticky položit otázku, v jaké fázi se nachází a kam by měl směřovat.¹⁶⁶

0 – zatracení, sebepopření

1 – sebepopírání

2a – sebebřijímání

2b – sebebřijetí

3a – seberealizace sebepopřením, sebebřekonáním, sebeobětováním

3b – seberealizace sebesprosazením

4 – seberealizace sebebřekonáním (uzdravení)

¹⁶¹ VOGELTANZ, V. *Co s doktorem 2: Cesta etikoterapie*, s. 142.

¹⁶² Srov. VOGELTANZ, V. *Co s doktorem 2: Cesta etikoterapie*, s. 145-148.

¹⁶³ Tamtéž, s. 140-141.

¹⁶⁴ Srov. Duše K: *O etikoterapii s MUDr. Vladimírem Vogelanzem a Jaroslavem Duškem* – 20. 9. 2015 [online]. Dostupné na WWW: <<https://www.youtube.com/watch?v=9HqEx6kVu2k&t=2s>>.

¹⁶⁵ Srov. VOGELTANZ, V. *Co s doktorem 3: Cesta etikoterapie*, s. 16-23.

¹⁶⁶ Tamtéž, s. 17.

Tři obloučky – V této metodě se terapeut zaměřuje na samotné tělo člověka a analyzuje viditelné důsledky vnitřních stavů a postojů. Konkrétně sleduje záda (*Je páteř při pohledu z boku rovná, vzpřímená, nebo má tendenci tvořit oblouk ve tvaru písmene C?*), ramena (*Jsou v přímce nebo vytváří oblouk ve tvaru telefonního sluchátka?*) a rty (*Je čára mezi jednotlivými rty situovaná nahoru, rovně nebo dolů?*).¹⁶⁷

Schodiště duchovního vývoje – Klient si má poctivě na škále od 0 (nejnižší) do 9 (nejvyšší) vybrat, kde stojí ve vztahu k poznávání světa:¹⁶⁸

0 – Bezvědomí – stav, kde se nachází materialisticky a konzumně vedená společnost, která není vedena k životu v souladu s Bohem.

1 – Tušení – stav, kdy člověk začíná tušit, že život může být jiný, než si myslel.

2 – Vědění – uvědomění, že je vše skutečně jinak.

3 – Procítění – procítění uvědomělého.

4 – Rozhodnutí – klíčový bod, kdy se člověk rozhodne pro změnu.

5 – Vůle – člověk začne činit kroky ke změně.

6 – Víra – nalezení víry v sebe a v Boha, která člověka udržuje na cestě k uzdravení.

7 – Pravda – přijetí, že Bůh je stvořitel.

8 – Láska – přijetí Boží lásky.

9 – Naděje – přijetí, že život je v rukou Božích.

Tři druhy práce – Vogeltanz, stejně jako Bezděk, rozlišuje různé druhy práce – *práce pro sebe, práce pro druhé a práce za druhé*. Zdůrazňuje, že smysl života spočívá právě v *práci pro druhé* (poskytování služeb bližním). *Práci za druhé* považuje za patologickou a v nesouladu s Bohem, jelikož nikoho nerozvíjí a není pro nikoho přínosná. Cílem je, aby si klient uvědomil, jakým způsobem pracuje a jaký to má vliv na jeho život.¹⁶⁹

Čtyři druhy úzdravy – Kroky, které mohou pomoci k uzdravení:¹⁷⁰

1. Rozhodnutí – skálopevně se rozhodnout pro změnu.

2. Opuštění a odpuštění minulosti.

3. Změna příjmů – v hmotě tato změna může být v podobě stravovacích návyků, v duši je to změna přístupu a přijímání situací a lidí v životě (Např. nebrat si osobně to, že je na člověka někdo zlý a tuto zlobu mu oplácet zlostí. Na místo zlosti zkusit vůči druhému pociťovat soucit a lásku).

¹⁶⁷ Srov. VOGELTANZ, V. *Co s doktorem 3: Cesta etikoterapie*, s. 18.

¹⁶⁸ Tamtéž, s. 18-20.

¹⁶⁹ Tamtéž, s. 20.

¹⁷⁰ Tamtéž, s. 21-23.

4. Změna toku energie – i když má nemocný pocit, že musí dostávat a brát (pomoc, péči, léky), má se zkusit přeorientovat na oblasti, ve kterých nemocný není (a může se chovat jako zdravý) a pokusit se dávat.

100 % lásky – Tato škála slouží k tomu, aby si člověk položil tři otázky – *Na kolik procent miluje sebe? Na kolik procent miluje ostatní? Na kolik procent miluje Boha?* – a uvědomil si, na kolik procent skutečně miluje. Nejdůležitější v životě je to, jak člověk s láskou zachází. Při uzdravování není důležité, jakou konkrétní diagnózu nemoci člověk má nebo jak blízko je smrti, ale kolik lásky je v jeho srdci. Důležité je mu pomoci pochopit a procítit, jak daleko se vzdálil od lásky k sobě, k ostatním a k Bohu.¹⁷¹

Cesta přijetí – Cílem každého vnitřního rozporu je přijetí. Cesta vývoje lidské duše, kterou člověk na svém vzestupu musí projít – *trápení, pochopení, procítění, pročištění a přijetí*. Uzdravování je proces od nepřijetí (sebe, okolí, Boha) k přijetí (sebe, okolí, Boha).¹⁷²

Římsa – Na „výstupu“ k uzdravení se člověk ocitá na „římsách“, které jsou pokušením ke stagnaci. Měl by si však uvědomit, jakou cestu již má za sebou a nenechat se demotivovat pocitem nedosažitelných výšek, které ho ještě čekají.¹⁷³

2.4. Vnější postoj k etikoterapii a její kritika

V předmluvě pro první vydání knihy *Etikoterapie: Záhada nemoci a smrti* (1931) se k etikoterapii vyjadřuje MUDr. Julius Hanousek. Byl jí velice nakloněn, protože její přínos spatřoval nejen v oblasti medicíny, ale i sociální práce: „*Bezděkova etikoterapie je velkolepou intuitivní koncepcí v moderní medicíně, koncepcí, která bude mít dobrý vliv na léčbu a prevenci mnohých nemocí a na filozofické a sociální smýšlení lidstva.*“¹⁷⁴ Dále však říká, že je to teoreticky a empiricky neprozkoumaná metoda bez pevné vědecké základny. Etikoterapie je z tohoto důvodu vystavěna z velké části pouze na intuitivních postřezích MUDr. Bezděka a jeho zkušenostech a proto naléhavě vybízí k jejímu hlubšímu empirickému zkoumání.¹⁷⁵ K tomu by se dal dodat komentář Prof. MUDr. Juliuse Pfeiffera, DrSc., který vysvětluje kontroverzní tezi, která byla pracovní hypotézou vycházející z náboženské víry křesťanského pojetí světa, jenž si Bezděk v etikoterapii ověřoval: „*Proto je do jisté míry zbytečné věnovat tělu a jeho chorobným změnám tolik pozornosti, neboť změny tyto jsou následkem zvráceného poměru mezi duchovním*

¹⁷¹ Srov. VOGELTANZ, V. *Co s doktorem 2: Cesta etikoterapie*, s. 128-129.

¹⁷² Srov. Duše K: *O etikoterapii s MUDr. Vladimírem Vogeltanzem a Jaroslavem Duškem* – 20. 9. 2015 [online]. Dostupné na WWW: <<https://www.youtube.com/watch?v=9HqEx6kVu2k&t=2s>>.

¹⁷³ Srov. VOGELTANZ, V. *Co s doktorem 3: Cesta etikoterapie*, s. 23.

¹⁷⁴ HANOUSEK, J. In BEZDĚK, C. *Etikoterapie: Záhada nemoci a smrti*, s. 5.

¹⁷⁵ Srov. HANOUSEK, J. In BEZDĚK, C. *Etikoterapie: Záhada nemoci a smrti*, s. 5-7.

a tělesným principem člověka.“¹⁷⁶ Dodává také, že některé Bezděkovi závěry odpovídaly době, ve které žil. Proto jsou z hlediska dnešní medicíny zastaralé, jiné jsou však nadčasové a využitelné nejen v lékařské praxi, ale opět například i v sociální oblasti. Pfeiffer byl také Bezděkovým příznivcem, proto každou kapitolu Bezděkovy knihy „Etikoterapie – Záhada života a smrti“ obohatil komentářem zasazujícím jednotlivé myšlenky do kontextu medicíny začátku 21. století.¹⁷⁷

Etikoterapii se věnovala a používala ji MUDr. Eva Kalvínská, Ph.D., která měla výraznou zásluhu v institucionalizaci a propagaci nemocničního kaplanství. Tento fakt však vyvolal ostrou diskusi s MUDr. Mgr. Marií Opatrnou, PhD. Ta ve dvou článcích – *Lékařská etika a etikoterapie* a *Lékařská etika a etikoterapie II* kritizovala a negativně hodnotila Kalvínskou za užívání „kryptoreligiózní esoterické“ etikoterapie při léčbě chronicky nemocných pacientů a při paliativní péči. Z jejího pohledu je etikoterapie neetická alternativní metoda, která má potenciál vážně poškodit pacienta jak fyzicky, tak psychicky.¹⁷⁸ Kalvínská reagovala článkem *Od etikoterapie k moderní psychoterapii*, kde kritiku považuje za znevažování nejen její práce, ale i práce ostatních kolegů. Je přesvědčena, že je etikoterapie inspirativní a pro psychoterapii přínosná, je-li používána s rozvahou.¹⁷⁹ Na to Opatrná znovu reagovala článkem *K diskusi o etikoterapii*, kde vyzdvihuje fakt, že etikoterapie není v České republice ani jinde ve světě uznanou formou psychoterapie.¹⁸⁰ Následně také dodává: „Trvám na všem, co jsem napsala ve svých článcích... Dále se pozastavuji nad tím, že etikoterapeut jako poskytovatel nevědecké metody může v této zemi ovlivňovat dění týkající se zavádění nemocničních kaplanů i jejich vzdělávání.“¹⁸¹ V této debatě E. Kalvínská získala zastání od Ekumenické rady církví v Č.R., která se za ni jednoznačně postavila a odmítla veškerá nařčení od M. Opatrné.¹⁸²

PharmDr. Jitce Pokladníkové, Ph.D. a Mgr. Jiřímu Havigerovi Ph.D. se podařilo vytvořit a ověřit standardizovaný nástroj kvantitativního měření preventivních a terapeutických účinků Etikoterapie – *Dotazník kvality života pro etikoterapii* (EQLQ), který odhaluje nové ukazatele zdraví a nemoci. Aby však bylo možné lépe porozumět účinkům etikoterapie na kvalitu života lidí, doporučují provedení dalších výzkumů zaměřených

¹⁷⁶ Srov. PFEIFFER J. In BEZDĚK, C. *Etikoterapie: Záhada nemoci a smrti*, s. 242.

¹⁷⁷ Tamtéž, s. 9.

¹⁷⁸ Srov. OPATRŇÁ, M. *Lékařská etika a etikoterapie*, s. 258–260.

¹⁷⁹ Srov. KALVÍNSKÁ, E. *Od etikoterapie k moderní psychoterapii*, s. 243–245.

¹⁸⁰ Srov. OPATRŇÁ, M. *K diskusi o etikoterapii*, s. 407.

¹⁸¹ OPATRŇÁ, M. *K diskusi o etikoterapii*, s. 408.

¹⁸² Srov. EKUMENICKÁ RADA CÍRKVÍ V ČESKÉ REPUBLICE. *ERC k článkům Lékařská etika a etikoterapie* [online] Dostupné na WWW:

<https://ekumenickarada.cz/in/1110/erc_k_clankum_lekarska_etika_a_etikoterapie>.

na vztah mezi EQLQ, zdravím a fyzickými onemocněními v různých populacích a kulturních prostředích.¹⁸³

¹⁸³ Srov. POKLADNÍKOVÁ, J., J. HAVIGER. *Development and Validation of the Ethicotherapy Quality of Life Questionnaire*, s. 529-546.

3. Etikoterapie v sociální práci

Tato poslední kapitola je syntézou nejdůležitějších a nejzásadnějších společných východisek sociální práce a etikoterapie. Konkrétně se věnuji tomu, jak může etikoterapie přispět k podpoře klientů, skupinové práci, k pozitivním změnám v rámci komunit a profesnímu růstu sociálních pracovníků. Závěrečná podkapitola je zaměřena na potenciální rizika a dilemata, která mohou při využívání etikoterapie v rámci sociální práce vzniknout.

3.1. Přínos etikoterapie pro sociální práci

Etikoterapie a sociální práce sdílí několik společných principů a cílů. Kladou důraz na etické hodnoty a rozvoj osobní i společenské odpovědnosti. Usilují o budování harmonických vztahů, vzájemného porozumění, respektu a rovnosti s důrazem na solidaritu, subsidiaritu a lidskou důstojnost. Cílem etikoterapie i sociální práce je nejen řešení aktuálních problémů, ale také jejich prevence. Podpora společenské integrace, aktivního přístupu k nepříznivým situacím, a především co největší zmocnění člověka. Oba směry vnímají člověka holisticky, jako bio-psycho-spirituálně-sociální bytost a pracují se všemi těmito aspekty pro dosažení jeho celkového wellbeingu. Společná východiska jsou také reflektována například v prolínání etikoterapie s teoriemi používanými v sociální práci. Vzhledem k tomu, že mnoho přístupů vznikalo a rozvíjelo se na konci 19. století a během 20. století, i etikoterapie svým vznikem ve stejném období s nimi sdílí mnoho podobných prvků.

Etikoterapie staví na předpokladu, že jedinec může pomocí vlastního úsilí, rozhodnutí a podpory od etikoterapeuta aktivně proměnit své životní okolnosti změnou sebe sama. Klíčovým přínosem pro sociální práci je tedy podpora klientů v nalezení cesty ke změně skrze hlubokou sebereflexi a zaměření na morální a spirituální dimenzi bytí. To přináší nové perspektivy a rozvíjí oblasti, jež mohou sociální práci obohacovat:

1. Změna návyků – Etikoterapie vychází z předpokladu, že každý člověk má v sobě schopnost a ochotu provést významné změny ve svém životě tím, že se aktivně zaměří na své zlovyky, učí se je rozpoznávat, odmítat negativní a posilovat ty pozitivní. Tento proces nejenže napomáhá osobnímu rozvoji klientů, ale také posiluje jejich sociální adaptabilitu.

2. Změna pasivity na aktivitu – Základem pro pozitivní změnu je přechod od pasivního přístupu k životu k aktivnímu postoji, kde klient je povzbuzován k tomu, aby se chopil iniciativy a začal aktivně řešit svou situaci. Etikoterapeut hraje klíčovou roli v tomto procesu tím, že motivuje klienta k činům, které mu umožňují uvědomit si vlastní

moc a kontrolu nad jeho situací. Tímto způsobem etikoterapie podporuje sociální práci v posilování schopností klientů stát se aktivními tvůrci vlastního života.

3. Empowerment – Klíčem k empowermentu je převzetí kontroly nad vlastním životem, což etikoterapie podporuje tím, že identifikuje a minimalizuje faktory, které vedou k pocitům bezmoci klienta. Jednou z hlavních překážek zmocnění je podle etikoterapie samotný klient, který se musí naučit nepřenasát odpovědnost za svůj život na druhé. Tento proces nejenže vede k posílení sebevědomí klientů (tím, že si uvědomí svou schopnost samostatně řešit problémy a hodnotit vlastní úspěchy), ale také podporuje jejich schopnost žít podle vyšších etických hodnot.

4. Zaměření na etické hodnoty – Etikoterapie může pomoci klientům sociálních služeb v jejich osobním rozvoji tím, že se zaměří na posilování jejich etických hodnot, sebepoznání a sebereflexe. Prostřednictvím etikoterapie se učí nacházet soulad mezi všemi aspekty svého bytí, což je klíčové pro překonávání životních obtíží. Etikoterapie vede k uznání významu lásky, přijetí a odpuštění, což jsou základní mravní hodnoty, které podporují vnitřní klid, zdraví a celkový pozitivní vztah k životu. Důraz na etické hodnoty nejenže napomáhá budovat harmoničtější vztahy mezi lidmi, ale také podporuje vzájemné porozumění a respekt v širší společenské rovině.

5. Směřování k lásce a jednotě – Centrálním prvkem etikoterapie je idea, že pravé uspokojení lze nalézt v lásce a jednotě s ostatními, s přírodou a s Bohem. Tento princip může vést k hlubokému spirituálnímu probuzení a pocitu propojenosti. Láska je nejmocnějším nástrojem změny a základem harmonického života. Láska mění nastavení nejen člověka, ale i celé společnosti. Z tohoto pohledu je pojetí lásky nejen užitečné, ale zásadní pro sociální práci, protože podporuje zásady, jako je sociální spravedlnost, důstojnost a hodnota každé osoby, a usiluje o vytvoření spravedlivější a láskyplnější společnosti. „...*potřeba sociálních reforem znamená, že mezi lidmi není dost lásky*“.¹⁸⁴

6. Podpora přijímání a odpuštění – Etikoterapie může klientům pomoci v procesu přijímání sebe sama, druhých a životních situací, které vedou k větší duševní pohodě a spirituálnímu růstu. Odpouštění a jeho vědomý trénink je klíčovým prvkem v uzdravování vztahů a udržování vnitřního míru.

7. Spiritualita a hledání smyslu – V etikoterapii jdou spiritualita a etika ruku v ruce, nejdou od sebe oddělit, jestliže je kladen důraz na rozvoj etického života člověka, můžeme říct, že je s ním spjat i rozvoj duchovního života. Proto etikoterapie může poskytnout cenné perspektivy a nástroje pro ty, kdo hledají cestu k pochopení a přijetí svého životního údělu. Rozvojem duchovního uvědomění mohou klienti dosahovat také souladu mezi tělem, duší a duchem. Tento soulad je základním kamenem pro celkové zdraví a spokojený život.

¹⁸⁴ BEZDĚK, C. *Etikoterapie II: Záhada nemoci a uzdravení*, s. 20.

8. Zdraví a prevence nemocí – Výchozím bodem etikoterapie je zdravotní stav člověka. Zdůrazňuje, jak velkou roli zdraví hraje v lidských životech. Ve světě, kde je zdraví považováno za stále větší výsadu, se stává ještě důležitější o něj pečovat. Zvláště v sociální práci se setkáváme s lidmi, kteří jsou z hlediska psychického a fyzického zdraví zranitelní. Tento stav může mít vliv na jejich schopnost najít uplatnění na trhu práce a další aspekty života. Někteří lidé také mohou nemoc využívat jako únik od odpovědnosti. Proto by se sociální práce měla více zaměřit na nepříznivé vzorce chování, jako jsou špatné stravovací návyky, které mohou vést k zdravotním problémům. Etikoterapie nabízí cestu k prevenci onemocnění tím, že pomáhá lidem rozpoznávat a měnit nezdravé zvyky na zdravé (návyky podporující jak fyzické, tak psychické zdraví). Vzájemná podpora mezi fyzickým, psychickým a duchovním rozvojem je klíčová, péče o tělo a duši vede k duchovnímu růstu a otevírá cestu k hlubšímu spojení s duchovním světem a Bohem. Motivace k duchovnímu rozvoji tak přirozeně vede k péči o tělo a duši.

9. Podpora ekologického uvědomění – S tím souvisí důležitost harmonického vztahu mezi lidmi a přírodou. Etikoterapie podněcuje k hlubokému respektu k životnímu prostředí. Tento přístup může rozšířit sociální práci o ekologický rozměr, podporovat udržitelnost a ekologické uvědomění. Příkladem praktické aplikace může být vytváření komunitních zahrad a parků, které by přeměnily nevyužívané plochy v městských částech na zelené oázy. Tato místa by poskytla příležitost pro lidi žijící v bytových domech, kteří nemají vlastní zahradu či klienty různých pobytových nebo aktivizačních služeb. Zahrady a parky by také mohly být využívány pro terapeutické účely, nabízet alternativu k tradičním terapeutickým sezením v kancelářích a nabízet možnost procházek a aktivit v přírodě, které přispívají k celkovému zlepšení fyzické i duševní pohody.

3.1.1. Individuální práce s klientem

Využití etikoterapie v případové sociální práci má potenciál pomoci sociálním pracovníkům rozvíjet hlubší porozumění pro jedinečné potřeby, životní situace a hodnoty každého klienta, což vede k efektivnější podpoře. Sociální pracovníci mohou využít etikoterapeutické techniky k podpoře klientů ve vyjádření jejich osobních příběhů a zkušeností, což může pomoci při vytváření individuálních plánů intervence a podpory. Etikoterapie motivuje klienty k sebepoznání a sebereflexi a práci na svých etických hodnotách a morálním nastavení. To může být obzvláště užitečné v situacích, kde klienti čelí etickým dilematům, konfliktům hodnot nebo potřebují nalézt nový směr ve svém životě. Může pomoci jedincům lépe pochopit své vnitřní hodnoty, přesvědčení a motivace, což je klíčové pro dosahování vyšší kvality života.

Každá náročná situace je příležitostí ke změně. Klient v těžké situaci potřebuje velkou dávku odvahy a síly, aby dokázal změnit postoje k životu, které mu brání jeho situaci zlepšit. Někdy člověk není schopný udělat jednu velkou změnu, ale je schopný udělat

malinké nepatrné změny, čímž si zvykne narušovat svůj stereotyp. Osvěží tím svou mysl a může se namotivovat ke změně, kterou do svého života bude vítat. Život je ve své definici změna. Nic nezůstává stejné. Nejde o malinkou změnu jako takovou, ale o to, že si člověk navykne měnit návyky a zároveň díky tomu získá něco pozitivního – zvykne si, že změna s sebou přináší pozitivní vliv na jeho život. Příkladem takovýchto změn může být např. ranní či večerní modlitba nebo afirmace „kež jsou všechny bytosti na světě šťastny“, mít na stole lístek s připomenutím, proč je člověk na světě rád, za co stojí žít, s cílem pozitivně se naladit do nového dne. Ráno a večer si otevřít okno a nadýchat se čerstvého vzduchu, chodit pravidelně na procházky do přírody, vědomě dýchat atd.

Etikoterapie se sice snaží o rozbor duše nemocného, ale i sám Bezděk si uvědomuje, že úplný rozbor je téměř nedosažitelný, naopak pokládá za škodlivé, aby se terapeut zabýval „pitváním duše“, jenž může člověka rozrušit a dávat přílišný důraz na negativní aspekty jeho života. Nejdůležitější je pro něj rozpoznat, v jaké vývojové fázi je stav duše: 1. její náplň; 2. usměrnění jejího názoru na život a za 3. pomoci jí poznat nové cesty a nový životní směr.¹⁸⁵ V etikoterapii má etikoterapeut pasivní roli, působí jako průvodce, který aktivně naslouchá a pokládá hluboké otázky vedoucí k nalezení autentické cesty k sobě, k bližním a k Bohu. „*Etikoterapeut neléčí (protože z podstaty věci ani nemůže), nedomnívá se, že léčí, ale „pouze“ podporuje vůli klienta stát se sám sebou – člověkem se všemi právy a povinnostmi. Pomáhá mu vrátit se do lásky k sobě, bližnímu a Bohu.*“¹⁸⁶

3.1.2. Práce se skupinami

V kontextu skupinové práce může etikoterapie poskytnout rámec pro diskusi o etických dilematech, vzájemném respektu a důležitosti společných hodnot. To podporuje soudržnost skupiny, vzájemné porozumění a empatické chování mezi jejími členy a budování pevnějšího a zdravějšího společenství. Etikoterapie tedy může být přínosná pro sociální práci se skupinou několika způsoby:

- Podpora kolektivního rozvoje a sebereflexe – Etikoterapie může sloužit jako prostředek k podpoře skupinové sebereflexe a kolektivního rozvoje. Tím, že se účastníci zaměřují na etické hodnoty a principy. Mohou lépe pochopit, jak ovlivňují ostatní ve skupině, jak společně pracovat na zlepšení svého sociálního prostředí a také vlastní chování a postoje. Skupiny mohou pracovat na rozvoji etického a mravního uvědomění, což je základ pro vytváření spravedlivější a harmoničtější společnosti.

- Zlepšení komunikace a vzájemného porozumění – Etikoterapie může pomoci rozvíjet dovednosti efektivní komunikace a vzájemného porozumění uvnitř skupin. Tím,

¹⁸⁵ Srov. BEZDĚK, C. *Etikoterapie II: Záhada nemoci a uzdravení*, s. 18-19.

¹⁸⁶ VOGELTANZ, V. *Co s doktorem 3: Cesta etikoterapie*, s. 130.

že se skupina učí otevřeně a s respektem vyjadřovat své pocity a názory, může to vést k posílení skupinové dynamiky a lepší spolupráci.

- Řešení konfliktů – Práci na etických zásadách, jako jsou empatie, tolerance a odpuštění, mohou účastníci efektivněji řešit spory a dosahovat smírných řešení.
- Posílení sociální soudržnosti a spolupráce – Etikoterapie může pomoci skupinám rozvíjet pocit sounáležitosti a posílit sociální soudržnost. Skrze sdílené aktivity a diskuse na etická témata mohou účastníci lépe cítit vzájemné spojení a podporu.
- Podpora osobního a skupinového uzdravení – Etikoterapie může být využita pro podporu uzdravení na individuální i skupinové úrovni, nabízí prostor pro práci s emocemi, traumaty a osobními problémy. Tento proces může vést k duchovní transformaci a osobnímu růstu jednotlivců i celé skupiny.

3.1.3. Komunitní práce

Integrace principů etikoterapie do komunitní práce může napomoci budování společných hodnot, soudržnosti a podpore vzájemné pomoci v komunitách. Poskytuje nástroje pro efektivní řešení sociálních problémů skrze etické zásady a podporu vzájemnosti. Klíčové hodnoty jako solidarita, subsidiarita, láska a milosrdenství představují základ pro mravně zdravý život. Podporou vzájemného respektu mezi členy komunity přispívá etikoterapie k vytváření harmoničtějších vztahů a podporuje reintegraci. Dále zvyšuje společenskou angažovanost, protože podněcuje jedince k aktivnímu zájmu o společenské dění a účasti na změnách, které vedou k lepší a spravedlivější společnosti. Etikoterapie rovněž klade důraz na zdraví a prevenci nemocí, což má pozitivní vliv na veřejné zdraví v komunitě, včetně duševního zdraví či prevence závislostí.

Etikoterapie upozorňuje na neudržitelnost životního stylu v anonymní, individualistické a ve vztazích fragmentované společnosti. Tento trend vede k osamění a oddělení od komunitních hodnot, což je výsledkem konzumního chování a marketingových strategií, které nabádají k soutěžení a srovnávání se s ostatními na základě materiálního statusu. Tím se podkopává skutečná hodnota lidského bytí, která by měla spočívat ve vzájemných vztazích a spolupráci, nikoli ve schopnosti akumulovat materiální bohatství. V podání etikoterapie se nabízí řešení v podobě posílení komunitní soudržnosti a ekologicky odpovědného chování. Klade důraz na návrat k přirozenějšímu způsobu života v souladu s přírodou, což může vést k lepší a udržitelnější společnosti. V kontextu sociální práce představuje tato výzva zásadní přehodnocení, jak podporovat klienty v adaptaci na tyto hodnoty v dnešní, problémy nabitě, společnosti.

Rakouské ministerstvo životního prostředí, mládeže a rodiny podporuje zajímavou iniciativu, která se zaměřuje na podporu soudržnosti a prevenci fragmentace společnosti

prostřednictvím participačních strategií pro města a obce. Tato iniciativa nabízí různé přístupy k posílení solidárního a ekologicky udržitelného životního stylu. Mezi klíčové myšlenky patří:

1. *Zaměření na kvalitu, nikoli na kvantitu* – Je důležité dbát na vyšší kvalitu spotřebního zboží, což vede k delší životnosti produktů, snižování množství odpadu a zmenšení ekologické stopy. Od politiků se očekává, že budou ve změně myšlení jít příkladem a podporovat tuto změnu v celé společnosti.

2. *Preferovat užívání před vlastnictvím* – Podporuje se sdílení zdrojů, jako jsou společné sekačky na trávu, větší využívání veřejné dopravy místo soukromých automobilů, sdílené automobily nebo výměnné bydlení během dovolené.

3. *Sdílení práce, blahobytu a volného času* – Důraz je kladen na vyvážení pracovního a osobního života, odmítání nelegální práce, podporu zkrácených pracovních úvazků, otcovské dovolené, práci z domova a podporu občanské angažovanosti a Fair Trade. Politická odpovědnost se projevuje v motivaci k realizaci právě těchto kroků.¹⁸⁷

Českou verzí vycházející z tohoto rakouského modelu je tzv. audit Family Friendly Community. Je založen na filozofii, že každý obyvatel může přispět ke změně a vylepšení své komunity. Tento přístup se zaměřuje na zapojení obyvatel do procesu plánování a realizace změn v komunitě, a to díky jejich ochotě se na těchto změnách podílet. Základem je použití metod kvalitativního výzkumu, na základě kterých se analyzují potřeby rodin v komunitě. Z výsledků těchto analýz se pak vytvářejí plány, které jsou integrovány do rozvojového plánu obce. Hlavním cílem je nejen změna infrastruktury, ale především změna myšlení a vytváření rozvojových strategií, které reflektují potřeby rodin a celé obce. Audit má za cíl podporovat přátelské prostředí v obci, vytvářet podmínky podporující rodinné vztahy a podněcovat mezigenerační dialog. Dále směřuje ke zvýšení aktivního zapojení obce jako místa přátelského rodinám, dětem, seniorům a zaměstnavatelům a podporuje vzájemné sdílení služeb, vědomostí a dovedností mezi obyvateli.¹⁸⁸

Začnou-li se dělat rozhodnutí, která se nebudou týkat jen člověka jako individua, ale jako komunity a na makroúrovni i celé společnosti, tím více se bude potírat sociální nespravedlnost, rozvíjet solidarita, subsidiarita či vzájemnost. Je samozřejmé, že strukturální změna nepochybně trvá roky. Jak však zdůraznil Bezděk, Vogelanz i Dahlke – vše začíná u nás samých a u naší odpovědnosti za děti a budoucí generace. Děti, které budou vyrůstat v prostředí, kde se jejich rodiče snaží budovat svět založený na důvěře, lásce a úctě, budou mít ve svém vědomí i nevědomí uloženou informaci

¹⁸⁷ Srov. CÍLEK, V. (ed.). *Něco se muselo stát: Nová kniha proměn*, s. 14-17.

¹⁸⁸ Srov. FABIÁN, P. *Možná to jede i jinak: Teorie a metody v sociální práci*, s. 147-149.

o důležitosti těchto aspektů lidského bytí. Na tomto základě pak ony sami budou dělat rozhodnutí vycházející z vyšších hodnot.

3.2. Etikoterapie a sociální pracovníci

Etikoterapie nabízí sociálním pracovníkům unikátní soubor principů a technik, které podporují nejen jejich profesní kompetence, ale také napomáhají k udržení jejich vlastní duševní pohody. Představuje cenný zdroj pro rozvoj empatie, sebereflexe a etického rozhodování v každodenní praxi. Implementace etikoterapeutických principů může značně přispět k prevenci syndromu vyhoření, podpoře psychické odolnosti a kultivaci pozitivních mezilidských vztahů v pracovním prostředí. Díky etikoterapii se mohou sociální pracovníci lépe navigovat komplexním spektrem sociálních, emocionálních a etických výzev, s nimiž se setkávají, ať už při práci s klienty, v týmové spolupráci nebo při řešení konfliktů se svými kolegy. To vede nejen k lepší kvalitě poskytovaných služeb, ale také ke spokojenosti jak v osobním, tak v profesním životě.

Etikoterapeut i sociální pracovník by měli být vzorem v oblasti mravních a etických hodnot, jako jsou upřímnost, spravedlnost a respekt k důstojnosti člověka. Oba musí být otevření novým poznatkům, zkušenostem a perspektivám, a to i v situacích, které jsou pro ně výzvou. Zároveň by měli být pokorní vůči lidem, s nimiž pracují, a vůči limitům vlastních schopností. V obou profesích je důležité, aby byli profesionálové zodpovědní za svá rozhodnutí a spolehliví ve splnění svých závazků vůči klientům. Vzhledem k tomu, že etikoterapie zahrnuje etiko-spirituální aspekty, mohou sociální pracovníci rozšířit své pohledy na to, jak tyto aspekty ovlivňují nejen životy klientů, ale i jejich.

Etikoterapie tedy může pomoci sociálním pracovníkům lépe integrovat holistické aspekty péče o klienty – od fyzického zdraví přes psychickou pohodu až po duchovní a sociální potřeby. V centru etikoterapie je dialog mezi terapeutem a klientem, který přesahuje běžný rozhovor mezi odborníkem a jeho protějškem. Je to dialog, ve kterém se potkávají dvě duše: jedna, která touží poskytnout pomoc a podporu, a druhá, která vyhledává porozumění a úlevu. Tento dialog je základním kamenem procesu, v němž se otevírá prostor pro vzájemné sdílení, pochopení a uzdravení.

3.3. Možná rizika a dilemata

Přestože etikoterapie nabízí mnoho zajímavých a přínosných myšlenek, s jejím využitím jsou spojena také určitá potenciální rizika a dilemata, která by neměla být přehlížena. Jsou to zejména:

- Nadměrné zaměření na mravní hodnoty – Etické hodnoty jsou důležité pro podporu a rozvoj jak sociálních pracovníků, tak klientů. Přílišné zaměření na mravnost, však nesmí vést k možnému zanedbání jiných důležitých aspektů sociální práce, jako jsou

sociální, zdravotní, ekonomické a politické faktory, které hrají klíčovou roli v životech klientů. Zároveň důraz na mravní hodnoty vyvolává otázky po tom, jaké hodnoty by měly být považovány za ty „správné“. Podle Haidta každý člověk žije v tzv. morálním matrixu, tedy v jakémsi vlastním morálním světě, který je pouze subjektivní – nedokonalou a neúplnou, ale přesvědčivou – interpretací objektivní reality. Morální světy různých lidí se proto mohou diametrálně odlišovat. „Probuzení“ z morálního matrixu obnáší snahu porozumět a vyhodnocovat nesouhlasné či dokonce protichůdné názory.¹⁸⁹ Sociální pracovníci by snadno mohli tlakem na etické hodnoty neúmyslně (nevědomky) překročit hranice své profesní role. Je důležité, aby udržovali profesionální distanc a zůstali věrní etickým zásadám a východiskům své profese. Měli by být ostražití a respektovat hodnotový systém svých klientů.

- Vynucená změna – Jak již bylo mnohokrát zmíněno, výchozím principem etikoterapie je důraz na radikální osobní změnu, což může být problematické, pokud jsou tato očekávání vnucena klientům, kteří možná nejsou připraveni nebo ochotni tyto změny podstoupit. Respektování autonomie je proto klíčové.

- Důraz na spirituální dimenzi – Zatímco pro některé klienty může být zahrnutí spirituální dimenze do procesu léčby obohacující, pro jiné může být nevhodné nebo nežádoucí. Sociální pracovníci musí být vnímaví a respektovat spirituální potřeby a přesvědčení svých klientů.

- Kulturní necitlivost – Vzhledem k tomu, že etikoterapie může zahrnovat určité spirituální a filozofické koncepty, je možné, že nebude plně kompatibilní s kulturním nebo náboženským pozadím všech klientů. Je třeba neustále pečlivě zvažovat kulturní a individuální rozdíly rozdílným kulturním hodnotám. Co je považováno za etické v jedné kultuře, nemusí být nutně považováno za etické v jiné. Sociální pracovníci musí být schopni navigovat v těchto rozdílech a zajistit, aby etikoterapie nebyla používána způsobem, který by mohl klienty kulturně odcizovat.

- Časová dotace – Etikoterapeutický rozhovor vyžaduje dostatek času na to, aby klient vyjádřil své pocity. Dlouhé rozhovory nejsou pro sociálního pracovníka komfort, kterým by překypoval. Hrozí zde proto riziko zanedbání ostatních klientů či jiných povinností.

- Nedostatek empirického zkoumání – Jedním z hlavních kritických bodů je, že etikoterapie je vystavěna z velké části na intuitivních postřezích a individuálních zkušenostech MUDr. Ctibora Bezděka a MUDr. Vladimíra Vogeltanze. Jejich vznešené a hluboké myšlenkové koncepty jsou bezesporu inspirativní, ale z vědeckého hlediska je etikoterapie stále neprozkoumaná teorie bez pevné a cíleně dokumentované empirické

¹⁸⁹ Srov. HAIDT, J. *Morálka lidské mysli: Proč lidstvo rozděluje politika a náboženství*, s. 149-163.

základny.¹⁹⁰ Stejně jako v ostatních oborech, i v sociální práci je nezbytné, aby teorie vycházely z transparentního vědeckého poznání (nemůže jít o soukromý názor, dojem, konkrétní ojedinělou zkušenost atd.)¹⁹¹ Zavádění metod do praxe má být v rámci evidence-based practice „...odůvodněno důkazy, jež jsou v současnosti ve vědě považovány za dostatečné pro průkaz efektivity uplatněného postupu. Při rozhodování o vhodnosti určitého postupu jsou brány v úvahu prokazatelné zisky klientů případně dalších osob, ale i možné vedlejší účinky a rizika, důkazy, které mají váhu musí být opřeny o replikovatelné studie s kvalitní metodikou případně o metaanalýzu studií, jež mají dostatečnou reliabilitu a validitu.“¹⁹² K diskusi o empirickém zkoumání metafyzických léčebných teorií a metod se zajímavým způsobem vyjádřili J. R. Belcher a B. B. Benda, kteří došli k závěru, že dnešní věda nejspíš není schopna empiricky zkoumat oblasti, ve kterých se objevuje tematika Boha a spirituality, jelikož vědecké postupy a metody nejsou s těmito fenomény jako takovými kompatibilní. Vědecké metody sice mohou například dokumentovat, že se u lidí, kteří jsou náboženští nebo se modlí, projeví zlepšení psychický či fyzických problémů, spíše než u lidí, kteří nejsou. Nemůže však předložit důkazy, které by pomohly pochopit povahu nebo proces těchto jevů, jelikož: 1. *není možné redukovat Boha do vědeckých pojmů*; a 2. *není možné žádnými metodami zachytit Boží mysl*. Už ve své podstatě esence Boha přesahuje lidská, a tedy i vědecká, chápání a pozorování.¹⁹³

• *Ezoterika a potenciál pro nesprávnou interpretaci* – Jak již bylo zmíněno, MUDr. Mgr. Maria Opatrná PhD. kritizovala používání etikoterapie při léčbě chronicky nemocných pacientů a pacientů v paliativní péči. „*Nabízení této „terapie“ vycházející z ezoterismu a založené na nepravdivých tvrzeních jak ve svých východiscích, tak ve výsledných neobhajitelných příslibech, je hrubě neetické a může pacienta těžce poškodit po stránce fyzické i psychické, podobně jako jiná alternativní medicína. Dopad nekritického použití tzv. alternativních a/nebo různých nepokrytě šarlatánských metod zneužívajících důvěru/důvěřivost a těžkou životní situaci pacienta.*“¹⁹⁴ Tato kritika poukazuje na validní potenciální rizika spojená s aplikací etikoterapie bez adekvátní opatrnosti a odborného vedení. Proto jsou nezbytná další bádání a vymezení se od nevědeckých praktik. Některé ezoterické a alternativní směry opovrhují nejen klasickou medicínou jako celkem, ale jakýmkoliv mainstreamovými vědeckými obory. Je důležité zdůraznit, že etikoterapie nebojuje o místo na výsluní s vědeckou medicínou. Mohou a měli by spolu jít v ruku v ruce (pokud si to klient přeje). Jak medicína, sociální

¹⁹⁰ Srov. NALDONIOVÁ, L. *The Influence of Nikolai Lossky's Intuitivism on Ctibor Bezděk's Ethicotherapy*, s. 4.

¹⁹¹ Srov. JANDOUREK, J. *Sociologický slovník*, s. 254-255.

¹⁹² Srov. MATOUŠEK, O. *Slovník sociální práce*, s. 163.

¹⁹³ Srov. BELCHER, J. R.; BENDA, B. B. *Issues of Divine Healing in Psychotherapy*, s. 21-38.

¹⁹⁴ OPATRná, M. *Lékařská etika a etikoterapie*, s. 258-260.

práce, tak i etikoterapie mají na prvním místě blaho člověka. „...*jakýkoliv boj je jen výrazem nepochopení a nepřijetí, je to bourání jednoty, tak i boj proti oficiální medicíně je výrazem nepochopení a nepřijetí jejího místa a významu...*“.¹⁹⁵

- Nutnost adekvátního vzdělávání – Z předešlého bodu vyplývá, že bez správného vzdělání a porozumění principům etikoterapie by mohli sociální pracovníci nesprávně aplikovat její metody, což by mohlo vést k neúčinným nebo dokonce škodlivým intervencím. Etikoterapie však není oficiálně uznanou terapeutickou metodou, v podstatě neexistuje oficiální akreditovaný/certifikovaný kurz. Pokud se někdo chce stát etikoterapeutem, zbývá mu se sebevzdělávat na základě vlastního samostudia nebo, jak jsem již zmínila, existují i kurzy, které však může nabízet v podstatě každý. Tento fakt kritizuje i MUDr. *Vogeltanz*, „...*někteří si myslí, že když si přečtou knížku, a protože má pěkný obsah a úvod, hned se považují za odborníky, aniž by pochopili pravou podstatu...*“.¹⁹⁶

¹⁹⁵ VOGELTANZ, V. *Co s doktorem: Cesta etikoterapie*, s. 79-80.

¹⁹⁶ Duše K: *O etikoterapii s MUDr. Vladimírem Vogelanzem a Jaroslavem Duškem* – 20. 9. 2015 [online]. Dostupné na WWW: <<https://www.youtube.com/watch?v=9HqEx6kVu2k&t=2s>>.

Závěr

Cílem této diplomové práce bylo zkoumat myšlenky, principy a metody etikoterapie a pokusit se najít možnosti, jak by tato východiska mohla být přínosná pro sociální práci, a zároveň pojmenovat případná rizika, která by se s jejím využitím mohla pojit. Pro etikoterapii je klíčová sociální spravedlnost a principy solidarity a subsidiarity. Stejně jako sociální práce se etikoterapie snaží ke klientovi přistupovat komplexně, tj. vnímat člověka jako celostní bio-psycho-sociálně-spirituální bytost. Motivuje ho k sebereflexi, přijetí odpovědnosti a posiluje jeho schopnost převzít kontrolu nad vlastním životem. Proniká k hlubším příčinám problémů v životě nejen jednotlivce, ale i celé společnosti. Lze ji tedy využít jako nástroj pro podporu a rozvoj jak klientů, skupin, komunit tak i sociálních pracovníků.

I sociální pracovníci jsou bio-psycho-spirituálně-sociální bytosti. Zvláště v pomáhajících profesích je člověk vystaven obrovské psychické i fyzické zátěži. Jejich práce vyžaduje, už ze své podstaty, obrovskou míru seberozvoje, sebereflexe, vzdělanosti, ale především lásky a sebeobjevování. V současnosti, kdy je společnost konfrontována s akutním nedostatkem psychologů a psychiatrů, se sociální pracovníci často ocitají v situaci, kdy musí překlenout rozsáhlou čekací dobu na odbornou psychologickou nebo psychiatrickou pomoc. Tento deficit kvalifikované pomoci zvyšuje tlak na sociální pracovníky, aby se aktivně zapojili do řešení psychosociálních problémů klientů, ať už prostřednictvím přímé intervence, nebo poskytováním psychologického poradenství.

Přestože etikoterapie může nabídnout inspirativní myšlenky, je nezbytné se věnovat jejímu důkladnému empirickému výzkumu. Zároveň je nutné podotknout, že by etikoterapie měla projít kritickým zhodnocením i na obecné metafyzické rovině a obstát jako argumentačně koherentní v porovnání s jinými metafyzickými názory. Je tedy rozhodně na místě pečlivě zvážit všechna rizika a zajistit, že její případná aplikace do praxe bude etická a bezpečná. Budoucí výzkum v oblasti sociální práce by mohl být zaměřen na použití etikoterapie právě v praxi, především v kontextu práce s konkrétními cílovými skupinami.

Poselstvím etikoterapie je, abychom se odvrátili od současného materialisticky založeného vnímání světa, které glorifikuje konzum a povrchní hodnoty, a namísto toho objevili bohatost duchovního života. Etikoterapie poukazuje na to, že skutečným smyslem existence není jen přežití v prostředí materiální hojnosti, ale aktivní a plnohodnotné prožívání života, jehož hloubka a bohatství jsou zakotveny v duchovních hodnotách. Tato změna má potenciál vyvolat vlnu pozitivních změn vedoucích k udržitelnější, morálnější a soucitnější společnosti. Taková společnost by byla založena

na základních pilířích úcty k životu, lásce mezi lidmi a hlubokém soucitu se všemi bytostmi. Přestože některé z těchto vizí mohou působit idealisticky či naivně, je důležité si uvědomit, že skepse nikdy nepředstavovala hybnou sílu pokroku. Naopak, jsou to právě sny, ideály a neochvějná víra v možnost lepší budoucnosti, které v srdcích lidí zažehávají neuhasitelný plamen touhy po změně. Snaha o lepší svět není utopií, ale reálnou možností, která se otevírá ve chvíli, kdy dostatečně velké množství lidí sdílí určité hodnoty, které se na tomto základě stávají normami. Etikoterapie nám připomíná, že každý z nás má v rukou sílu přispět a společně s ostatními formovat harmonický svět pro současné i budoucí generace.

„Nejlepším lékem pro člověka je člověk. Nejvyšším stupněm léku je láska.“

Paracelsus

Seznam použitých zdrojů

Literární zdroje:

BEZDĚK, C. *Etikoterapie: Záhada nemoci a smrti*. 5. opr. a rozš. vyd. Olomouc: Fontána, c2007. ISBN 978-80-7336-370-3.

BEZDĚK, C. *Etikoterapie II: Záhada nemoci a uzdravení*. Olomouc: Fontána, 2000. ISBN 80-86179-45-1.

CÍLEK, Václav (ed.). *Něco se muselo stát: Nová kniha proměn*. Praha: Novela bohemia, 2014. ISBN 978-80-87683-36-1.

DAHLKE, R. *Etikoterapie srdce: Řeč srdce jako šance*. Olomouc: Fontána, c2006. ISBN 80-7336-381-X.

DAHLKE, R.; KAESEMANN V. *Nemoc jako řeč dětské duše: Výklad a interpretace dětských chorobopisů a jejich celostní ošetřování*. Olomouc: Fontána, c2011. ISBN 978-80-7336-630-8.

DAHLKE, R. *Nemoc jako symbol*. 2. vyd. Brno: CPress, 2023. ISBN 978-80-264-4808-2.

FABIÁN, P. *Možná to jde i jinak: Teorie a metody v sociální práci*. Pardubice: Univerzita Pardubice, 2021. ISBN 978-80-7560-368-5.

HAIDT, J. *Morálka lidské mysli: Proč lidstvo rozděluje politika a náboženství*. Praha: Dybbuk, 2013. ISBN 978-80-7438-090-7.

JANDOUREK, J. *Sociologický slovník*. 2. vyd. Praha: Portál, 2007. ISBN 978-80-7367-269-0.

JANKOVSKÝ, J. *Etika pro pomáhající profese*. Praha: Triton, 2003. ISBN 80-7254-329-6.

KŘIVOHLAVÝ, J. *Psychologie nemoci*. Praha: Grada Publishing, 2002. ISBN 80-247-0179-0.

MATOUŠEK, O.; KŘIŠŤAN, A. (ed.) *Encyklopedie sociální práce*. Praha: Portál, 2013. ISBN 978-80-262-0366-7.

MATOUŠEK, O. a kol. *Metody a řízení sociální práce*. 2. vyd. Praha: Portál, 2008. ISBN 9788073675028.

MATOUŠEK, O. *Slovník sociální práce*. Praha: Portál, 2003. ISBN 80-7178-549-0.

MATOUŠEK, O. *Základy sociální práce*. Praha: Portál, 2001. ISBN 80-7178-473-7.

NAKONEČNÝ, M. *Obecná psychologie*. Praha: Triton, 2015. ISBN 978-80-7387-929-7.

NAVRÁTIL, P. *Teorie a metody sociální práce*. Brno: Marek Zeman, c2001. ISBN 80-903070-0-0.

ŠRAJER, J. Etika a požadavek komplexnosti v sociální práci. *Sociální práce/Sociální práce*, 2012, roč. **12**(3), s. 81-88. ISSN: 1213-6204.

VOGELTANZ, V. *Co s doktorem: Cesta etikoterapie*. Olomouc: Fontána, 1997. ISBN 80-86179-01-X.

VOGELTANZ, V. *Co s doktorem 2: Cesta etikoterapie*. Olomouc: Fontána, 2007. ISBN 80-7336-357-7.

VOGELTANZ, V. *Co s doktorem 3: Cesta etikoterapie*. Olomouc: Fontána, 2018. ISBN 978-80-7336-933-0.

VOJÁČEK, J. *Umění nemoci*. Brno: CPress, 2023. ISBN 978-80-264-4424-4.

Internetové publikace:

BELCHER, J. R.; BENDA B. B. Issues of Divine Healing in Psychotherapy. In *Journal of Religion & Spirituality in Social Work: Social Thought* [online]. 2008, č. 24, s. 21-38 [cit. 2024-01-30]. Dostupné na WWW: <https://doi.org/10.1300/J377v24n03_03>.

KALVÍNSKÁ, L. Od etikoterapie k moderní psychoterapii. In *Časopis lékařů českých* [online]. 2009, roč. **148**(6), s. 243-245 [cit. 2024-03-05]. Dostupné na WWW: <<https://www.prolekare.cz/casopisy/casopis-lekaru-ceskych/2009-6-3/od-etikoterapie-k-moderni-psychotherapii-5792>>.

KRAUS, B.; HOFERKOVÁ, S. Ke vztahu sociální pedagogiky a sociální práce. In *Sociální pedagogika/Social Education* [online]. 2016, roč. **4**(1), s. 58-71 [cit. 2024-03-08]. Dostupné na WWW: <https://soced.cz/wp-content/uploads/2016/04/STUDIE-SocEd_Ke-vztahu-soci%C3%A1ln%C3%AD-pedagogiky-a-soci%C3%A1ln%C3%AD-pr%C3%A1ce.pdf>. ISSN 1805-8825.

OPATRŇÁ, M. K diskuzi o etikoterapii. In *Časopis lékařů českých* [online]. 2009, roč. **148**(5), s. 407-409 [cit. 2024-03-05]. Dostupné na WWW: <<https://www.prolekare.cz/casopisy/casopis-lekaru-ceskych/2009-9-1/k-diskuzi-o-etikoterapii-15444>>.

OPATRŇÁ, M. Lékařská etika a etikoterapie. In *Časopis lékařů českých* [online]. 2008, roč. **147**(5), s. 258-260 [cit. 2024-03-05]. Dostupné na WWW:

<<https://www.prolekare.cz/casopisy/casopis-lekaru-ceskych/2008-5/lekarska-etika-a-etikoterapie-325>>.

OPATRŇÁ, M. Lékařská etika a etikoterapie II. In *Časopis lékařů českých* [online]. 2008, roč. **147**(6), s. 303-306 [cit. 2024-03-05]. Dostupné na WWW: <<https://www.prolekare.cz/casopisy/casopis-lekaru-ceskych/2008-6/lekarska-etika-a-etikoterapie-ii-340>>.

POKLADNÍKOVÁ, J., J. HAVIGER. Development and Validation of the Ethicotherapy Quality of Life Questionnaire. In *Journal of Religion and Health* [online]. 2021, č. 60 [cit. 2024-02-22]. Dostupné na WWW: <<https://doi.org/10.1007/s10943-020-01071-y>>.

NALDONIOVÁ, L. The Influence of Nikolai Lossky's Intuitivism on Ctibor Bezděk's Ethicotherapy. In *European Journal of Science and Theology* [online]. 2022, 18(1) s. 1-15. [cit. 2024-02-08]. Dostupné na WWW: <https://www.researchgate.net/publication/377188818_THE_INFLUENCE_OF_NIKOLAI_LOSSKY'S_INTUITIVISM_ON_CTIBOR_BEZDEK'S_ETHICOTHERAPY>.

Online zdroje a videa:

ERC k článkům Lékařská etika a etikoterapie. *Ekumenická rada církve v České republice* [online]. 2008 [cit. 2024-03-17]. Dostupné na WWW: <https://ekumenickarada.cz/in/1110/erc_k_clankum_lekarska_etika_a_etikoterapie>.

Etikoterapie: Život MUDr. Bezděka [dokumentární film]. In Youtube (Pavel Kořán 22.7. 2021). Česko, 2020 [cit. 2024-03-17]. Dostupné na WWW: <<https://www.youtube.com/watch?v=sIA0D8sWo-I>>.

Duše K: O etikoterapii s MUDr. Vladimírem Vogeltanzem a Jaroslavem Duškem – 20. 9. 2015 [videozáznam besedy]. In Youtube (Divadlo Kampa 24.9. 2015). Česko, 2015 [cit. 2024-03-17]. Dostupné na WWW: <<https://www.youtube.com/watch?v=9HqEx6kVu2k&t=2s>>.

Duše K: Tentokrát o umění nemoci s Janem Vojáčkem / v Kulturním centru Velký Mlýn 15. 1. 2024 [videozáznam besedy]. In Youtube (Divadlo Kampa 18.1. 2024). Česko, 2024 [cit. 2024-03-17]. Dostupné na WWW: <<https://www.youtube.com/watch?v=AYPLnkYaMig>>.

ČERVENÁK, V. *Advaita: Rastieme spolu* [online]. ©2023 Advaita [cit. 2024-03-17].
Dostupné na WWW:<<https://advaita.sk/>>.

VOGELTANZ, V. *Etikoterapie* [online]. ©2017 Vladimír Vogeltanz. [cit. 2024-03-17].
Dostupné na WWW:<<https://etikoterapie.info/>>.

SCHMIDTMAYEROVÁ, Š. *Etikoterapie a její možný přínos pro sociální práci*. České Budějovice 2024. Diplomová práce. Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích. Teologická fakulta. Katedra sociální a charitativní práce. Vedoucí práce M. Opatrný.

Klíčová slova: etikoterapie, etika, spiritualita, sociální práce, zdraví, nemoc, komunita, vztahy

Abstrakt

Diplomová práce se zabývá myšlenkami, principy a metodami etikoterapie a pojmenovává nejen možnosti, jak by tato východiska mohla být přínosná pro sociální práci, ale zároveň poukazuje na případná rizika, která by se s jejím využitím mohla pojít. V první kapitole jsou nastíněna teoretická východiska sociální práce v rámci hlavních principů, teorií a metod. Druhá kapitola je věnována tématu etikoterapie, jejím nejdůležitějším představitelům, MUDr. Ctiboru Bezděkovi a MUDr. Vladimíru Vogeltanzovi. Následuje objasnění principů, metod a technik etikoterapie a etikoprevence. Poslední část druhé kapitoly je zaměřena na vnější postoj a kritiku etikoterapie. Ve třetí kapitole jsou shrnuty možné přínosy etikoterapie v sociální práci, a to jak z pohledu podpory klientů, tak i z hlediska osobního rozvoje sociálních pracovníků. Závěrečná část je věnována potenciálním rizikům využití etikoterapie v sociální práci.

Abstract

Ethicotherapy and its possible contribution to social work

Key words: ethicotherapy, ethics, spirituality, social work, health, illness, community, relationships

The thesis deals with the ideas, principles, and methods of ethicotherapy and names not only the possibilities of how these principles could be beneficial for social work but also points out potential risks associated with its utilization. The first chapter outlines the theoretical foundations of social work within the main principles, theories, and methods. The second chapter is dedicated to the topic of ethicotherapy, its most important representatives, MUDr. Ctibor Bezděk and MUDr. Vladimír Vogeltanz. The following part is an explanation of the principles, methods, and techniques of ethicotherapy and ethico-prevention. The final part of the second chapter focuses on external attitudes and criticism of ethicotherapy. The third chapter summarizes the possible benefits of ethicotherapy in social work, both from the perspective of supporting clients and from the perspective of the personal development of social workers. The concluding section addresses potential risks of application of ethicotherapy in social work.